

**Національна Академія педагогічних наук України
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти**

ШЕВЧУК С.С.

**СИСТЕМА ПЕДАГОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ ТА
ОЦІНЮВАННЯ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

Навчально-методичний посібник

Біла Церква – 2023

Шевчук С.С.: Система педагогічного контролю та оцінювання як фактор забезпечення якості професійної освіти: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2023. 85 с.

Навчально-методичний посібник «Система педагогічного контролю та оцінювання як фактор забезпечення якості професійної освіти» входить до структури комплексного методичного забезпечення навчального модуля 3 «Дидактика професійної освіти» кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін (МПО та СГД) Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти (БІНПО). Також, назва даного посібника є одним із напрямків науково-дослідної роботи кафедри за темою «Науково-методичне забезпечення розвитку людського капіталу у сфері професійної освіти і навчання для повоєнних потреб особистості, суспільства, економіки».

Мета розробки даного навчально-методичного посібника: ознайомлення із напрямками підвищення якості професійної підготовки фахівців у сучасних умовах, формування, оновлення, поглиблення та систематизація знань, розвиток та удосконалення умінь педагогічних працівників професійної освіти із планування, організації та здійснення педагогічного контролю і оцінювання, їх формами і методами на засадах компетентнісного підходу.

Зміст даного навчально-методичного посібника відображає сучасні тенденції у підвищенні якості системи вітчизняної професійної освіти на засадах компетентнісного підходу, містить інформацію щодо сутності і цілей впровадження в освітній процес сучасних форм і методів контрольно-оцінювальної діяльності педагога як фактора підвищення рівня професійної компетентності кваліфікованих фахівців.

Матеріали даного посібника стануть у нагоді педагогічним працівникам і керівникам закладів професійної та передвищої фахової освіти, методистам навчально-методичних центрів ПТО, слухачам курсів підвищення кваліфікації, що проводяться на базі Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України.

Рецензенти:

Кулішов В.С., завідувач кафедри педагогіки, психології та менеджменту БІНПО, кандидат педагогічних наук, доцент.

Масліч С.В. – заступник директора з навчально-методичної роботи ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг», кандидат педагогічних наук

Рекомендовано до публікації Вченою радою Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (протокол № 4 від 25.05.2023р.)

©БІНПО ДЗВО УМО НАПНУ, 2023

©Шевчук С.С., 2023

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....	4
РОЗДІЛ 1. ЯКІСТЬ ОСВІТИ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД	7
1.1. Вектори підвищення якості професійної підготовки у сучасних умовах	7
1.2. Компетентнісний підхід до оцінювання освітніх досягнень здобувачів професійної освіти	16
1.3. Формування ключових і фахових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників	21
РОЗДІЛ II. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КОНТРОЛЮ І ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	25
2.1. Мета, завдання і принципи педагогічного контролю у закладах професійної освіти	25
2.2. Види і методи контролю навчальних досягнень учнів	30
2.3. Методика впровадження технології тестового контролю в освітній процес	36
2.4. Сучасні підходи до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з професійної підготовки	44
РОЗДІЛ III. РОЛЬ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	50
3.1. Навчально-методична компетентність як складова професійної компетентності педагога професійної освіти	50
3.2. Методика проведення педагогічного аналізу відкритих занять	53
РОЗДІЛ IV. ПОРТФОЛІО ЯК СИСТЕМНИЙ ПОКАЗНИК РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА	59
4.1. Сутність, мета і функції застосування технології портфоліо у педагогічній діяльності	59
4.2. Електронне портфоліо педагога	63
4.2.1. Засоби створення електронного портфоліо педагога.....	63
4.2.2. Типологія електронних портфоліо педагога	66
4.3. Атестаційне оцінювання рівня професійної компетентності педагога за показниками портфоліо	69
4.4. Методичні рекомендації щодо створення педагогічного портфоліо	73
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ	78
ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ І ПОНЯТЬ.....	79
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ПЕРЕДМОВА

Інтеграційний освітній процес полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті і науці України, розширенні її власних освітніх і наукових досягнень в ЄС. Дані кроки спрямовані на зміцнення в Україні європейської культурної ідентичності і посилення інтеграції в загальноєвропейське інтелектуально-освітнє середовище. Особливо важливим є виконання сумісних культурних, наукових і освітніх проектів, залучення українських педагогів, учених і фахівців до загальноєвропейських програм наукових і освітніх досліджень.

В умовах розвитку суспільства якість освіти стає головним аргументом людського розвитку, який задовольняє, по-перше, прагнення людини до самовдосконалення та саморозвитку і, по-друге, потреби суспільства в освічених та висококультурних громадянах.

Успішність розвитку змісту і технологій професійної підготовки значною мірою залежить від ефективності скорочення невідповідності якості освіти і вимог, які пред'являють до неї роботодавці, ринок праці. У цьому разі особливої актуальності набуває проблема підвищення відповідальності закладів освіти за кінцеві результати освітньої діяльності. Серед пріоритетів, які визначені перед професійною освітою її соціальними партнерами, особливе місце займає забезпечення належної якості підготовки фахівців.

Необхідність переходу до компетентісно-модульної парадигми професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників для різних галузей промисловості та запровадження в освітній процес закладів професійної освіти елементів дуальної форми навчання зумовлені запитами сучасного ринку праці, що потребує кваліфікованих кадрів. Запровадження нової системи формування професійних компетентностей, створення інноваційного освітнього простору видається можливим за умови реалізації інноваційних підходів і технологій у професійній освіті. Важливою ланкою в реалізації означених завдань є створення ефективною системи педагогічного контролю та оцінювання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти як інструмента підвищення якості професійної підготовки кваліфікованих фахівців.

Професійна діяльність будь якого фахівця насичена як звичними, так і незапланованими, мінливими ситуаціями, які потребують оперативного прийняття рішення і неоднозначності в їх інтерпретації. Зазначене вимагає від фахівців володіння глибокими професійними знаннями, уміннями обговорювати й обмірковувати професійні проблеми; аргументувати власні позиції, приймати рішення та доводити їх до відома партнерів; організовувати

професійний безпосередній та опосередкований діалог з колегами, партнерами, обирати поведінкові стратегії, адекватні професійній комунікативній ситуації та ін. Рівень опанування зазначеними вміннями всіма суб'єктами освітнього процесу і визначає ефективна система педагогічного контролю і оцінювання їх рівня професійної компетентності.

Сьогодні для ефективного формування професійної компетентності педагога, зокрема психолого-педагогічної та науково-методичної компетентностей, стає необхідним запровадження ефективних освітніх технологій, які будуть забезпечувати: орієнтацію педагогічних працівників на проектування індивідуальної траєкторії професійного саморозвитку, формування рефлексії власної педагогічної діяльності, формування готовності до використання сучасних форм, методів і засобів навчання, реалізацію всесвітньої доктрини «освіти впродовж всієї професійної кар'єри», «освіти впродовж життя» та дотримання концепції неперервної освіти. Також виникає необхідність використання нових технологій комплексного оцінювання результатів педагогічної діяльності в умовах неперервної освіти, коли основною метою є підвищення внутрішньої мотивації до професійного розвитку, сприяння активності та самостійності педагога, забезпечення можливості навчання, взаємонавчання, самоосвіти, допомога у складанні плану самовдосконалення.

Навчально-методичний посібник *«Система педагогічного контролю та оцінювання як фактор забезпечення якості професійної освіти»* входить до структури комплексного методичного забезпечення навчального модуля 3 «Дидактика професійної освіти» кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін (МПО та СГД) Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти (БІНПО). Також, тематика даного посібника є одним із напрямків науково-дослідної роботи кафедри за темою «Науково-методичне забезпечення розвитку людського капіталу у сфері професійної освіти і навчання для повоєнних потреб особистості, суспільства, економіки».

Мета розробки даного навчально-методичного посібника: ознайомлення із напрямками підвищення якості професійної підготовки фахівців у сучасних умовах, формування, оновлення, поглиблення та систематизація знань, розвиток та удосконалення умінь педагогічних працівників професійної освіти із планування, організації та здійснення педагогічного контролю і оцінювання, їх формами і методами на засадах компетентнісного підходу.

Практична значимість навчально-методичного посібника полягає у тому, що за результатами курсового підвищення кваліфікації педагогічні працівники професійної освіти повинні **знати:**

- концептуальні положення підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на засадах компетентнісного підходу;
- сучасні тенденції розвитку контрольної-оціночної діяльності педагога професійної освіти;
- сутність, цілі, завдання і принципи системи педагогічного контролю і оцінювання у закладах професійної освіти;
- сучасні форми, методи і засоби здійснення контролю та оцінювання рівня сформованості ключових компетентностей здобувачів професійної освіти;
- сутність, завдання функції і засоби створення портфоліо як системного показника рівня професійної компетентності педагога.

Педагогічні працівники повинні уміти:

- ❖ застосовувати сучасні форми і методи контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти на різних етапах освітнього процесу;
- ❖ розробляти та впроваджувати тести успішності в процесі засвоєння, закріплення і контролю навчальних досягнень учнів (студентів);
- ❖ проводити та аналізувати відкриті заняття;
- ❖ розробляти та презентувати авторське педагогічне портфоліо різних видів.

Основні положення змісту даного посібника носять як науково-методичний, так і практично-зорієнтований характер і покликані сприяти більш чіткому та систематизованому представленню про контрольну-оцінювальну діяльність педагога професійної освіти.

Матеріали даного посібника стануть у нагоді педагогічним працівникам і керівникам закладів професійної та передвищої фахової освіти, методистам навчально-методичних центрів ПТО, слухачам курсів підвищення кваліфікації, що проводяться на базі Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України.

РОДІЛ 1. ЯКІСТЬ ОСВІТИ: КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД

1.1. Вектори підвищення якості професійної підготовки фахівців у сучасних умовах

Стратегія якості підготовки кваліфікованих робітників, фахівців сьогодні визначена домінантним напрямом модернізації освітнього процесу у всіх ланках професійної освіти – професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої професійно орієнтованої. Це зумовлено, насамперед, посиленнями вимогами суспільства до кваліфікації випускників закладів професійної освіти, які вже з перших днів роботи за фахом мають результативно, творчо вирішувати суспільні та виробничі завдання, демонструвати уміння самоосвітньої діяльності, здатності продуктивно та безперервно опановувати інноваційні технології.

Природно, забезпечити необхідну якість професійної освіти неможливо без належного, об'єктивного, надійного оцінювання результатів професійної підготовки фахівців, перевірки адекватності застосування засобів, методів, форм, педагогічних технологій вимогам особистісно орієнтованої компетентнісної концепції. Аналіз літератури засвідчив, що аспекти моніторингу, діагностики, контролю результатів навчання здобувачів професійної освіти відображено в значній кількості ґрунтовних наукових праць [9]. Натомість поки-що педагогічною наукою не напрацьовано докладних і, разом з тим, зручних у застосуванні методик, технологій оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання учнів (студентів). Відтак, педагогічні працівники часто інтуїтивно, на основі усталеного роками діагностичного інструментарію оцінюють результати навчання, які не завжди говорять про якість підготовки фахівців, про рівень опанування здобувачами освіти компетентностями – динамічним поєднанням знань, розумінь, умінь та здатностей. Вказані положення переконують, що обґрунтування теоретичних і методичних засад оцінювання якості підготовки кваліфікованих робітників, фахівців у закладах професійної освіти нині є вкрай актуальною науковою задачею.

Один з принципів державної освітньої політики України полягає у забезпеченні якості освіти та якості освітньої діяльності. Про актуальність питання щодо забезпечення якості української освіти свідчать проведені за останній час чисельні науково-комунікативні заходи в країні.

На колегії Міністерства освіти і науки України, яка відбулась 20.05.2018 року, було схвалено проект Концепції реалізації державної політики у сфері професійної освіти «Сучасна професійна освіта» на період до 2027 року (від 12 червня 2019 р. № 419-р), мета якої - проведення системної реформи

професійної освіти, що забезпечить реалізацію трьох базових завдань та їх ключових компонентів: забезпечення якості професійної освіти; децентралізацію управління та фінансування, публічно-приватне партнерство у сфері професійної освіти і навчання та взаємозв'язок з ринком праці. Реалізація Концепції сприятиме: професійній самореалізації особистості та реалізації принципу навчання впродовж життя з урахуванням гендерної рівності та інклюзії; сталому розвитку економіки та суспільства; конкурентоспроможності професійної освіти та відповідності її якості міжнародним стандартам; задоволенню потреб ринку праці, суспільства та держави у кваліфікованих кадрах; зростанню привабливості професійної освіти; поліпшенню її якості.

Відповідно до Концепції *основною проблемою є невідповідність підготовки кваліфікованих кадрів потребам особи, національної економіки та суспільства.*

Метою Концепції є проведення реформи професійної (професійно-технічної) освіти, що забезпечить виконання таких трьох базових завдань:

1. Децентралізацію управління та фінансування у сфері професійної (професійно-технічної) освіти.
2. Формування показників регіонального замовлення на підставі даних аналізу стану ринку праці.
3. Забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти.

Відповідно до Концепції *досягнення якості професійної (професійно-технічної) освіти планується досягнути шляхами:*

- формування змісту професійної (професійно-технічної) освіти на компетентнісній основі;
- впровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти та системи зовнішнього забезпечення якості освіти;
- модернізації освітнього середовища, що забезпечує інноваційність, доступність, прозорість, гнучкість і відкритість освітнього процесу;
- удосконалення системи підготовки педагогічних працівників у сфері професійної (професійно-технічної) освіти із залученням до освітнього процесу висококваліфікованих працівників виробництва та сфери послуг;
- запровадження мотиваційних механізмів стимулювання професійної діяльності та розвитку рівня компетентності педагогічних працівників;
- державно-приватне партнерство у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та взаємозв'язок з ринком праці шляхом формування системи професійних кваліфікацій та створення єдиного освітнього середовища професійної (професійно-технічної) освіти;

- впровадження механізмів стимулювання роботодавців до участі в освітньому процесі;
- створення умов для розвитку дуальної форми здобуття освіти;
- визнання неформальної та інформальної освіти, повних і часткових професійних кваліфікацій;
- популяризацію професійної (професійно-технічної) освіти серед дітей, молоді, дорослих, планування професійного розвитку та кар'єри.

Отже, розв'язання проблеми невідповідності підготовки кваліфікованих кадрів потребам національної економіки та суспільства передбачається здійснити шляхом проведення системної реформи професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема децентралізації системи управління та диверсифікації джерел фінансування, модернізації структури та змісту, оновлення нормативно-правового забезпечення, а також розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти.

Реформування системи забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти передбачає:

- формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти та системи зовнішнього забезпечення якості освіти;
- розроблення нових стандартів професійної (професійно-технічної) освіти на базі професійних стандартів, які ґрунтуються на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підходах до навчання;
- формування мережі кваліфікаційних центрів, основними функціями яких є оцінювання і визнання результатів навчання, присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій;
- забезпечення стимулювання професійного зростання педагогічних працівників, а також залучення до освітнього процесу висококваліфікованих працівників виробництва та сфери послуг.

Закон України «Про вищу освіту», схвалений Верховною Радою України за №2299 від 18.12.2019 року, наводить таке визначення даного поняття: «Якість вищої освіти – сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства. Якість освітньої діяльності – сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, яка визначає її здатність задовольняти встановлені і передбачені потреби окремої особи або(та) суспільства».

Таким чином, під ***якістю освіти*** розуміють сукупність певних світоглядних, поведінкових і професійно значущих властивостей та

характеристик особи, що зумовлюють її здатність задовольняти як особисті духовні та матеріальні потреби, так і потреби суспільства [7].

Болонськими угодами (Спільна декларація міністерств Великобританії, Німеччини, Франції, Італії від 18.05.1998 р.) запропоновано визначальні **критерії якості освіти**, а саме: якість підготовки фахівців; зміцнення довіри між суб'єктами освіти; відповідність європейському ринку освіти; мобільність студентів та педагогів ВНЗ; сумісність кваліфікації на вузівському та після вузівському етапах підготовки; посилення конкурентоспроможності національної системи освіти. Наразі обов'язковою вважається наявність внутрішніх та зовнішніх державних і громадських систем контролю за якістю освіти.

У світовій практиці застосовуються **три основних підходи до оцінювання якості освіти**: *репутаційний* (на основі експертних оцінок), *результативний* (за об'єктивними показниками) і *загальний*. Кількість підходів може бути більшою: традиційний (престижність ЗВО), науковий (відповідність стандартам), менеджерський (задоволення клієнта), споживчий (сам споживач визначає якість), демократичний (користь вищого закладу для суспільства).

Основою для оцінювання якості професійної підготовки, а також якості діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти являються державні стандарти ПТО і галузеві стандарти. Практичною реалізацією даних стандартів повинна стати саме система оцінювання якості освіти.

Сучасний працедавець зацікавлений в такому працівнику, який: уміє думати самостійно і вирішувати різноманітні проблеми; має технічне, технологічне, критичне і творче мислення.

Крім того, сучасний фахівець повинен володіти певними *якостями особистості*, зокрема:

- гнучко адаптуватися в життєвих ситуаціях, самостійно здобувати знання, вміло застосовувати їх на практиці для вирішення різноманітних проблем;
- самостійно критично мислити, вміти побачити проблеми і шукати шляхи їх подолання;
- чітко усвідомлювати, де і яким чином отримані знання можуть бути застосовані в дійсності;
- бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити, грамотно працювати з інформацією;
- самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня, бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати спільно в різних областях.

Необхідність формування нової генерації висококваліфікованих фахівців різних галузей виробництва і сфери послуг, здатних виконувати складні виробничі завдання на високому професійному рівні, вимагає від закладів професійної (професійно-технічної) освіти переосмислення мети і змісту професійної підготовки цієї категорії спеціалістів на основі компетентнісного підходу.

Сьогодні актуальними є змістовні трансформації у системі професійної підготовки кваліфікованих робітників, зокрема це стосується пошуку інноваційних форм, нових методик, інтерактивних технологій навчання на всіх етапах освітнього процесу у професійній школі. Стає необхідним перехід до систем навчання, зорієнтованих на формування як особистісних якостей фахівця, так і компетенцій у майбутній професійній діяльності. Проте кардинальні зміни, що відбуваються в українській професійно-технічній освіті, нові умови її функціонування вимагають істотного коригування освітнього процесу. З огляду на це, в системі професійної підготовки фахівців сфери обслуговування широко впроваджується **компетентнісний підхід**.

Важливим аспектом у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців є *обґрунтування методичних основ якісного забезпечення освітнього процесу*, що передбачають інтеграцію фундаментальних і спеціальних знань на засадах створення такої педагогічної системи, яка б сприяла цілісному й неперервному розвитку, професійному зростанню та життєвому становленню особистості. Аналіз науково-педагогічної літератури дає змогу визначити *систему організаційно-методичних засобів забезпечення якості освітнього процесу*, а саме [25]:

- нормативно-правові акти в галузі професійно-технічної освіти (закони, постанови, накази, кваліфікаційні характеристики,
- державні галузеві стандарти, нормативи щодо організації навчально-виробничої діяльності тощо),
- наукові (концепції, принципи, інноваційні підходи),
- навчальні (плани, програми дисциплін, підручники, посібники, електронні освітні ресурси тощо),
- методичні (інноваційні методики, засоби навчання, інструктивні, методичні матеріали до виконання самостійних, лабораторних, практичних робіт тощо),
- матеріали, які описують зміст, визначають структуру, прогнозують результат, регламентують послідовність і перебіг теоретичного, практичного навчання та виробничих практик.

Сьогодні освітні реалії, прогножуючи появу нових педагогічних професій (експерт, інноватор, наставник, координатор освітніх он-лайн програм, тьютор, особистий куратор, розробник освітніх траєкторій, організатор проектного навчання, ментор стартапів тощо) та враховуючи вимоги до конкурентоспроможності фахівців на ринку праці, акцентують увагу науково-педагогічних працівників брати за професійний орієнтир **творчу спрямованість діяльності педагога професійної школи**, що передбачає [7]:

- розробку принципово нових моделей та підходів до навчання, розвитку і виховання здобувачів освіти;
- раціоналізацію та модернізацію змісту, форм, методів та засобів освітнього процесу у світлі реформування освіти, зокрема з метою розвитку творчих можливостей, талантів та обдарованості вихованців;
- комплексне і варіантне використання у професійній діяльності всієї сукупності теоретичних знань і практичних навичок;
- бачення нової проблеми у зовнішній традиційній ситуації, знаходження оптимально-варіативних шляхів її вирішення;
- застосування науково доказового вибору дій у конкретній педагогічній ситуації;
- проведення систематичного самоаналізу професійної діяльності, науково дослідницької роботи з творчого узагальнення власного досвіду та перспективного досвіду своїх колег;
- володіння формами і методами управління творчою навчальною діяльністю здобувачів освіти з метою розвитку їх творчих можливостей;
- реалізацію на практиці принципів педагогіки співробітництва, прояв гнучкості при виборі оптимальних управлінських рішень у нестандартних (особливо конфліктних) ситуаціях;
- оригінальне конструювання освітнього процесу.

Показником успішності спеціаліста-педагога є наявність в структурі його особистості таких компонентів: мотиваційно-ціннісного (наявність мотивації, особистісної зацікавленості), когнітивного (наявності теоретичних знань) та операційно-діяльнісного (володіння сучасними освітніми технологіями у сфері педагогічної діяльності).

Вдосконалення системи підготовки фахівців залежить від організації освітнього процесу та використовуваної в ньому сучасних освітніх практик. Сьогодні якість підготовки кваліфікованих робітників досягається, як правило, через збільшення кількості інформації, тоді як дійсність постійно вимагає раціоналізувати процес навчання, тобто будувати пізнавальний процес з виділенням лише важливих, істотних знань і вмінь для підготовки конкретного фахівця. Практика об'єктивно потребує зробити головною фігурою освітнього

процесу конкретного учня (студента). Тим самим процес професійної підготовки фахівців має стати *персоніфікованим*. Отже, постає очевидна проблема невідповідності між сучасними вимогами замовників робітничих кадрів, що висуваються до фахівця, і дещо застарілими освітніми технологіями, які реалізуються у більшості вітчизняних професійних навчальних закладів без урахування змін зовнішнього соціального середовища та євроінтеграційних процесів. Усунення цієї невідповідності можливе лише в разі відповідного коректування інформаційного поля та інформаційно-педагогічних потоків цього поля, спрямованих на підвищення продуктивності сучасних освітніх технологій у процесі підготовки кваліфікованих робітників для різних галузей виробництва і сфери обслуговування.

Одним із вагомих векторів підвищення якості професійної освіти у вищих навчальних закладах є *розробка силлабусів навчальних дисциплін*.

У Вікіпедії *сутність силлабуса* трактується як навчальна програма дисципліни, що включає в себе опис навчальної дисципліни, мету та завдання, змістовні модулі та найменування тем занять, тривалість кожного заняття, завдання до самостійної роботи, час консультацій, вимоги викладача, критерії оцінки, список використаної літератури.

Розробляється силлабус на засадах освітньо-кваліфікаційної характеристики, освітньо-професійної програми підготовки фахівця того чи іншого рівня та відповідного навчального і робочого навчального планів, з врахуванням логічної моделі викладання дисципліни.

Отже, силлабус є стислим описом компоненти освітньої програми, частиною навчально-методичного комплексу, який містить основні характеристики дисципліни і має на меті допомогти здобувачеві в організації його навчальної діяльності. При формуванні силлабусу навчальної дисципліни використовуються чинні стандарти вищої освіти та/або освітньо-професійні програми навчальних дисциплін. Програмні результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих здобувачами освіти у процесі вивчення дисципліни, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

По суті, *силлабус – це персоніфікована програма педагога* для навчання здобувачів освіти з кожної навчальної дисципліни, який розробляється на засадах освітньо-кваліфікаційної характеристики, освітньо-професійної програми підготовки фахівця того чи іншого рівня та відповідного робочого навчального плану, з врахуванням логічної моделі викладання дисципліни

Практика використання силлабусів навчальних дисциплін в Україні спричинено загальною інтеграцією держави в європейський освітній простір, що характеризується адаптацією до міжнародних освітніх програм і навчальних

методик, потребами суспільства та запитом ринку праці. Практика імітації і фальсифікації наукових досліджень набула поширення через ігнорування загально визнаних стандартів якості досліджень і значне збільшення питомої ваги досліджень у відповідних напрямках.

Білоцерківським інститутом післядипломної непевної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПНУ розроблено та ефективно реалізується «Положення про силлабус навчальної дисципліни», яке визначає й утврджує пріоритетні напрями побудови навчального плану і підходів до його реалізації щодо викладання окремих навчальних дисциплін за відповідними освітніми програмами підготовки здобувачів вищої освіти [22].

Положення розроблене з урахуванням основних положень законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Положення «Про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», Положення про організацію освітнього процесу у Білоцерківському інституті неперервної професійної та інших чинних нормативно-правових актів.

При укладанні змісту «Положення про силлабус навчальної дисципліни у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти» урахувано досвід провідних зарубіжних і вітчизняних закладів вищої і післядипломної освіти у сфері розробки навчальних методик.

Практика розробки та впровадження в освітній процес силлабусів навчальних дисциплін для підготовки фахівців I і II рівнів вищої освіти (бакалаврів і магістрів) спрямована на розвиток ключових компетенцій та творчість здобувачів освіти.

Наукова творчість здобувачів освіти – один із методів формування компетенцій сучасного фахівця. Вона орієнтована на реалізацію важливих завдань у сфері підготовки фахівців:

- формування науково-професійного світогляду, оволодіння методологією та методами наукового дослідження;
- глибоке розуміння обраної спеціальності;
- розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань;
- розширення теоретичного кругозору й наукової ерудиції майбутнього фахівця;
- підвищення рівня фахових знань;
- формування практичних навичок;
- створення умов для самореалізації особистості;
- накопичення інтелектуального потенціалу.

Наукова творчість здобувачів вищої освіти обов'язково має носити системний характер, який передбачає визначення цілей і завдань наукової роботи, створення концепції (основних напрямів, стратегії їх реалізації, програми та методики) підготовки майбутніх фахівців до науково-дослідної діяльності; визначення структурних компонентів цієї системи; виявлення рівнів та критеріїв оцінки результативності наукової роботи; добір форм, методів, засобів реалізації визначеної програми.

Вагомого значення у підвищенні якості професійної освіти сьогодні набуває *залучення до підготовки кваліфікованих фахівців стейкхолдерів* - зацікавлених сторін, фізичних та юридичних осіб, які мають легітимний інтерес в ефективній діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти, тобто певною мірою залежать від неї або можуть впливати на якість її діяльність. Іноді їх називають групами інтересів або групами впливу.

Сьогодні специфіка діяльності сучасного закладу вищої освіти дозволяє розглядати його як стейкхолдер-компанію - систему, яка складається із багатьох різних груп зацікавлених сторін. *Зовнішніми стейкхолдерами* може виступати держава, регіональні органи державної влади та органи місцевого самоврядування, роботодавці, інвестори, освітні установи різних типів і видів, засоби масової інформації. *Внутрішні стейкхолдери* – здобувачі освіти різних категорій та їх батьки, науково-педагогічні працівники, навчально-допоміжний і адміністративно-управлінський персонал [21].

У відповідності до «Положення про стейкхолдерів освітніх програм», розроблених різними державними закладами вищої (професійної) освіти діяльність стейкхолдерів поширюється на професію (спеціальність), кафедру чи факультет, де безпосередньо відбувається формування освітньої діяльності та освітнього процесу через надання пропозицій та участь у роботі в методичній раді (комісії) щодо освітніх програм.

Стейкхолдери рецензують освітні програми спеціальностей в частині фахової підготовки та проводять експертну оцінку їх якості, але не втручаються в процедури здійснення освітнього процесу та академічної складової щодо формування результатів навчання із інтегральної компетенції здобувачів вищої освіти. Вплив стейкхолдерів на якість освітніх програм здійснюється через роботу у факультетських секціях і надання до вченої ради факультету (кафедри) пропозицій щодо їх відповідності нормативним документам з освіти та сучасних позитивних тенденцій у сфері виробництва та економіки.

Однією з головних умов успішної реалізації основних принципів і завдань підвищення якості професійної освіти є *вдосконалення системи післядипломної освіти педагогічних працівників*, яка надає їм можливість підтримувати відповідну професійну дієспроможність, підвищувати рівень

професійної компетентності, враховувати індивідуальні особливості та освітні потреби, сприяти зростанню рівня цих потреб та мотивації творчої педагогічної діяльності у процесі впровадження освітніх та галузевих інновацій у професійну підготовку в аспекті євроінтеграційних тенденцій.

Отже, формування сучасної системи уявлень про якість професійної підготовки фахівців стане відповіддю на виклики нової соціокультурної ситуації, яка склалася в державі, в освіті. Саме відповідь на ці виклики і буде визначати перспективу стабілізації і розвитку усієї системи професійної освіти у майбутньому.

1.2. Компетентнісний підхід до оцінювання освітніх досягнень здобувачів професійної освіти

Одним із пріоритетних напрямків модернізації освіти в Україні визнано *компетентнісний підхід*, який набуває важливого значення, так як переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку у здобувачів освіти здатності практично діяти і творчо застосовувати у різних ситуаціях набуті знання і досвід. З огляду на це, *актуальними завданнями*, що потребують невідкладного розв'язання, є заміна освітньої парадигми із системи, орієнтованої на педагога як «ретранслятора знань» на систему, орієнтовану на здобувача освіти, згідно якої педагог виступає в ролі організатора освітньої діяльності, а модель поведінки студента (учня, слухача) змінюється від пасивного засвоєння знань до дослідницько-активної, самостійної та самоосвітньої діяльності. Отже, як альтернатива освітньому процесу, побудованому на основі дидактичної тріади «знання – уміння – навички», при якій спостерігалась проблема відриву знань від уміння їх застосовувати, можна вважати компетентнісний підхід, впровадження якого в систему професійної (професійно-технічної) освіти супроводжується покращенням взаємодії з ринком праці, підвищенням конкурентоспроможності фахівців, оновленням змісту, методології та відповідного освітнього середовища.

У Законі України «Про освіту» метою професійної (професійно-технічної) освіти визначено формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя. Як було відзначено вище, постановою Кабінету Міністрів України затверджено Національну рамку кваліфікацій, яка є першим практичним кроком реалізації компетентнісної концепції. У цьому важливому державному документі визначено

характеристики (дескриптори чи описи) кваліфікаційних рівнів, які маємо використовувати в освітній практиці. Зокрема, результати навчання – компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання.

Національна рамка кваліфікацій (НРК) – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів освіти. Кожен рівень – це завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей особистості, які визначені, як правило, стандартом освіти та відповідають певному рівню Національної рамки кваліфікацій [16].

Національна рамка кваліфікацій призначена для використання органами виконавчої влади, установами та організаціями, що реалізують державну політику у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудових відносин; навчальними закладами, роботодавцями, іншими юридичними і фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій.

НРК розроблена з урахуванням Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2005 р.) та Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (2008 р.) і затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341.

Відповідно до НРК **компетентність/компетентності** – здатність/здатності особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через динамічну комбінацію знань, розумінь, умінь, цінностей, інших особистісних якостей і визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність впродовж всього життя

Кваліфікаційний рівень – структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня.

Україна наразі здійснює модернізацію своїх освітніх і професійних стандартів, формує відповідну законодавчо-нормативну базу, створює умови для залучення до процесів розбудови нової інноваційної Національної системи кваліфікацій (НСК) за сприяння Європейського фонду освіти (ЄФО) та зацікавлених сторін (стейкхолдерів).

У 2021 році Україна розпочала підготовку до самосертифікації на відповідність Рамці кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Зараз країна також бере участь у пілотному проекті з порівняння своєї НРК з Європейською рамкою кваліфікацій (ЄРК). Причому, з-поміж можливих

наступних кроків у розвитку Національної рамки кваліфікацій Європейський фонд освіти, зокрема, пропонує:

- ✓ звертати більше уваги на інтернаціоналізацію та цифровізацію системи кваліфікацій, а також на роль так званих ключових компетентностей;
- ✓ розвивати систему часткових кваліфікацій і розглянути місце мікросертифікатів (micro-credentials) у НРК та у Реєстрі кваліфікацій;
- ✓ забезпечити сумісність бази даних кваліфікацій з іншими базами даних у країні (включаючи ЄДЕБО) та міжнародними базами тощо.

Національна рамка кваліфікацій є інструментом для гармонізації підходів до кваліфікацій на ринку праці і в системі освіти, підготовки кваліфікованих кадрів та сприяння їх національному й міжнародному визнанню. Це також інструмент європейської інтеграції, оскільки НРК згадується в Угоді про асоціацію України з ЄС. Усі освітні та професійні кваліфікації мають бути описані у результатах навчання, сформульованих відповідно до дескрипторів НРК, а саме: знання, уміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія.

Таким чином, результати навчання при компетентнісному підході прямо пов'язані з ідеєю всебічної підготовки і виховання індивіда не лише як спеціаліста, професіонала своєї справи, а і як особистості. Провідним елементом оновлення усіх структурних ланок професійної (професійно-технічної) освіти за новою практично спрямованою методологією виступає компетентність як інтегративна властивість особистості, що об'єднує знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості, які і забезпечують здатність робітника (чи іншого фахівця) успішно виконувати професійну діяльність.

Компетентнісне навчання – це навчання, яке орієнтоване на розвиток особистості, її культури мислення, аналітичної рефлексії, самостійності і відповідальності за прийняті рішення.

Компетентнісний підхід – це спрямованість освітнього процесу на досягнення інтегральних результатів у навчанні, якими є *загальні* (базові, ключові) і *спеціальні* (предметні) компетентності тих, хто навчається. Загальні (базові, ключові) компетентності забезпечують наступність і послідовність навчання впродовж усього життя людини, вони поступово поглиблюються і збагачуються залежно від рівня освіти. У вищій освіті та професійній підготовці виділяють, крім загальних (базових, ключових), професійні (пов'язані із спеціальністю) та фахові (пов'язані із спеціалізацією) компетентності [2].

Принципова відмінність компетентнісної освітньої парадигми полягає в цільовій спрямованості професійної освіти, ціннісних орієнтирах суб'єктів навчання, очікуваних результатах освітньо-професійної підготовки майбутніх

фахівців. Відповідно до реалій і потреб інформаційного суспільства компетентнісно орієнтована професійна освіта відмовляється від застарілої практики передавання та відтворення готових знань, спрямовує всіх учасників освітнього процесу на досягнення інтегральних показників в особистісному і професійному розвитку, під якими розуміють компетентності.

Одним із наріжних каменів компетентнісного підходу стала **нова системи оцінювання**. Досягнення життєвих компетентностей поки що не виступає результатом навчання, як це задекларовано у критеріях оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, і не закладено до системи оцінювання їх навчальних досягнень. Проблема в тому, що компетентність не можна трактувати як суму предметних знань і умінь. Це – набута в результаті навчання нова якість, що пов'язує знання і вміння з цілим спектром інтегральних характеристик якості підготовки, у тому числі і здатність застосовувати отриманні знання і вміння на практиці. Отже, *компетентність – цілісна, ні знання, ні вміння, ні досвід діяльності самі по собі не є компетентністю* [12].

Зрозуміло, що запровадження компетентнісного підходу передбачає внесення змін, в систему оцінювання освітніх результатів учнів. Під освітніми результатами слід розуміти особистісні досягнення здобувача освіти в процесі засвоєння змісту освіти, рівень його успішності та особистісного зростання.

Компетентний підхід передбачає визначення певних пріоритетів в оцінюванні учнів (студентів, слухачів), а саме: перехід від оцінки окремих, ізольованих умінь до інтегрованої та міждисциплінарної оцінки; впровадження діяльнісних методів (у формі проєктів, ділових ігор); використання завдань з певним контекстом (зміст завдань має бути пов'язаний з реальними проблемами); впровадження систем, орієнтованих на індивідуальні норми (у кожної людини свій рівень компетентності); поєднання оцінки індивідуальних умінь з оцінкою умінь працювати в команді.

Компетентнісний підхід, будучи зорієнтованим перш за все на нове бачення цілей та оцінювання результатів професійної освіти, пред'являє свої вимоги до інших компонентів освітнього процесу – змісту, освітніх технологій, засобів контролю та оцінювання. Головним при цьому виступає проєктування та реалізація таких технологій навчання, які б створювали ситуації включення здобувачів професійної освіти у різні види діяльності (спілкування, рішення проблем, дискусії, диспути, виконання проєктів) та сприяли формуванню у випускника високого рівня готовності до успішної діяльності у реальному житті. У такій схемі педагоги і студенти (учні, слухачі) орієнтуються на особистісно-зорієнтований і діяльнісний підходи навчання, що вимагає від педагога зміни акцентів у освітній діяльності з інформаційного до організаційно-управлінського простору.

Проте, першорядними для педагога залишаються цілі, пов'язані з досягненням міцності, усвідомленості, узагальненості знань, забезпечення індивідуалізації темпу виконання практичних завдань, пошук раціонального способу розв'язання, відпрацювання прийомів і способів застосування на практиці, апробація різних навчальних стратегій тощо. Важливого значення набуває проблема забезпечення об'єктивної інформації про навчально-пізнавальну активність здобувачів освіти, їхні досягнення, необхідність корекції.

Вже сьогодні в освітній практиці простежуються **нові тенденції розвитку оціночної діяльності педагога професійної освіти**: підвищення значимості якісних оцінок; орієнтація на особистісні досягнення учнів (студентів) та формування у них умінь самооцінки результатів навчальної діяльності; відмова від формалізованої оцінки робіт творчого характеру. Все частіше почали говорити про необхідність розробки автентичного оцінювання, та використання портфоліо як форми автентичного оцінювання.

Зрозуміло, що компетентнісний підхід в освіті не дозволяє ототожнювати оцінку освітніх результатів з традиційною системою показників успішності. Відстеження рівнів сформованості ключових компетентностей здобувачів професійної освіти вимагає розробки нових методик, зумовлює використання методів, форм, технологій оцінювання: захист практико-орієнтованих і творчих проєктів, анкетування, тестові завдання, контрольно-перевірочні роботи, екзамени тощо. Вибір сучасних методик об'єктивного вимірювання навчальних досягнень учнів (студентів) має проводитись з урахуванням попереднього досвіду та вимог зовнішнього тестування.

Отже, сьогодні надзвичайно важливою проблема стає створення ефективної системи педагогічного контролю як інструмента забезпечення якості професійної освіти, пошук відповідних форм, методів і засобів для вимірювання набутих здобувачами освіти ключових і професійних компетентностей. У діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти виникає необхідність в удосконаленні традиційної системи оцінки якості підготовки кваліфікованих фахівців. Від ефективності системи педагогічного контролю залежить рівень професійної підготовки молодого людини, успішність її діяльності і кар'єрного зростання. Тому всебічна теоретична розробка проблем оцінювання і контролю, створення ефективних технологій діагностування рівня успішності здобувачів освіти набувають особливої значущості. Використання окремих тестів не можливо об'єктивно оцінити весь спектр компетентностей. Тому слід розробляти складніші технології оцінювання. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми може бути розробка

багатомірних шкал, діагностувальних програм, за допомогою яких будуть оцінюватись як зміст освіти та навчальні матеріали, так і навчальні досягнення.

1.3. Формування ключових і фахових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників

Зміна акцентів на отримання нових результатів професійної (професійно-технічної) освіти актуалізує значущість компетентнісного підходу до забезпечення якості підготовки кваліфікованих робітників. Концепція компетентнісного підходу в системі професійної (професійно-технічної) освіти спрямована на розвиток особистості професіонала з позитивним світоглядом, ціннісними орієнтаціями, здатністю швидко адаптуватися до традиційних, нових і непередбачуваних життєвих і професійних ситуацій. Компетентнісний підхід є важливим концептуальним підґрунтям реалізації нової системи принципів визначення цілей професійної освіти, відбору і структурування змісту навчального матеріалу, організації освітнього процесу й оцінювання освітніх результатів з метою досягнення майбутніми робітниками достатньо високого рівня знань, досвіду, обізнаності для здійснення професійної діяльності.

Нині виокремлено *концептуальні положення підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на засадах компетентнісного підходу* [26]:

- ❖ професійна компетентність є мірою та головним критерієм професійної підготовленості фахівця;
- ❖ професійна компетентність фахівця – це не лише знання, уміння, навички, а й творче ставлення до справи, позитивні нахили, інтереси і прагнення, здатність ефективно використовувати певний досвід, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці, в конкретній професійній ситуації;
- ❖ професійна компетентність визначається здатністю суб'єкта праці мобілізувати знання, уміння та досвід в конкретній соціально-професійній ситуації і якісно виконувати професійні функції відповідно до посади, яку він обіймає;
- ❖ професійна компетентність інтегрує зміст, пов'язаний з майбутньою професійною діяльністю, актуалізуючи набуті знання і уміння в потрібний момент задля використання їх на практиці;
- ❖ професійна компетентність майбутніх фахівців цілеспрямовано формується з урахуванням сучасного стану та перспектив розвитку конкретної галузі виробництва або сфери послуг, а також соціально-психологічних, етичних, правових норм, усталених в суспільстві;

- ❖ модель формування професійної компетентності фахівців містить низку послідовних етапів: мотиваційний (професійна спрямованість і мотивація), когнітивний (система знань про майбутню професійну діяльність та вміння їх застосовувати), діяльнісний (система фахових умінь і навичок, формування яких забезпечується змістом, формами і методами виробничого навчання) та оцінно-контрольний (діагностика, аналіз, коригування навчальних досягнень здобувача освіти та рефлексія суб'єктів педагогічної взаємодії); кожен з цих етапів має відповідне змістовне й організаційно-управлінське наповнення;
- ❖ формування професійної компетентності кваліфікованих робітників можливе завдяки реалізації таких *педагогічних умов*:
 - впровадження інноваційних педагогічних технологій формування професійної компетентності;
 - акцент на діяльнісний, практико-орієнтований етап формування професійної компетентності;
 - підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців під час виробничих практик;
 - впровадження якісного організаційно-методичного забезпечення формування професійної компетентності;
 - ціннісно-орієнтована спрямованість формування професійної компетентності майбутніх фахівців;
 - організація підготовки інженерів-педагогів до формування професійної компетентності фахівців.

Сьогодні у сфері професійної (професійно-технічної) освіти набуваються *ключові, загальнопрофесійні та професійні компетентності* [17]:

- **ключові** – компетентності, що необхідні для самореалізації, розвитку активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та адаптації на ринку праці (комунікативність, професійна етика, інформаційно-цифрові технології, правова компетентність, навчання упродовж життя, підприємливість та фінансова грамотність тощо);
- **загальнопрофесійні** – компетентності, що формують уявлення, опорні знання за певним професійним спрямуванням, створюють необхідне підґрунтя для здобуття особою професійних кваліфікацій (здатність працювати в команді, працехоронна компетентність, енергозберігаюча компетентність, екологічна компетентність, економічна компетентність тощо);
- **професійні** – компетентності, що дають змогу особі виконувати певні роботи або здійснювати професійну діяльність (відповідно до напрямку виробництва або сфери обслуговування).

Ключові компетентності ґрунтуються на головних цілях професійної освіти тих, хто навчається, їхньому соціальному й особистісному досвіді, а також на основних видах діяльності. При реалізації цих завдань важливо, щоб діяльність педагогів професійної освіти була гуманістично спрямованою на формування у кваліфікованих робітників *ціннісно-сміслових* компетентностей, пов'язаних із ціннісними орієнтаціями учнів (студентів), їхньою здатністю розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, усвідомлювати свою роль, призначення, вміти вибирати цільові й смислові установки для своїх дій, вчинків; *загальнокультурних*, що охоплюють духовно-моральні основи життя людини і людства в цілому, культурологічні основи сімейних, соціальних, суспільних явищ і традицій, досвід побутової та культурно-розважальної сфер; *навчально-пізнавальних*, які виявляються через наявність організаційних умінь, креативних навичок, методів пізнання; *інформаційних*, пов'язаних із навичками роботи з інформацією в освітній і професійній сфері, в навколишньому середовищі, уміннями користуватися засобами інформації, телекомунікацій, інформаційними технологіями; *комунікативних* – знання мов, способів взаємодії з людьми, навички роботи в команді, колективі, уміння презентувати себе; *соціально-трудових*, що передбачають наявність знань у сфері професійного самовизначення, в питаннях екології, економіки, права, вміння виконувати різні соціальні ролі; *компетентностей особистісного самовдосконалення* – освоєння способів фізичного, духовного й інтелектуального розвитку, турбота про власне здоров'я, способи безпечної життєдіяльності.

Ключові компетентності багатофункціональні, надпредметні й багатомірні, а, отже, оволодіння ними дає можливість кваліфікованим робітникам досягати високого рівня розвиненості таких якостей, як *активна позиція* (енергійність, діяльнісна поведінка); *самостійність* (ініціативність, рішучість); *комунікативність* (контактність); *креативність* (творчий потенціал) тощо. Для цього доцільно аби викладачі професійно-теоретичної підготовки й майстри виробничого навчання враховували оптимальні співвідношення фундаментальних і спеціальних дисциплін, брали участь в оновленні змісту навчальних програм з теоретичних предметів та виробничого навчання в умовах лабораторій, навчальних майстерень, на виробництві (практика і навчання), творчо впроваджували інноваційні педагогічні технології, що ґрунтуються на принципах проблемності, мотивації, забезпечення адекватності характеру майбутньої професійної діяльності.

Фахові (професійні) компетентності кваліфікованого робітника передбачають єдність теоретичної і практичної готовності до здійснення конкретної професійної діяльності.

Професійна компетентність майбутнього кваліфікованого робітника

– це інтегральна характеристика, яка визначає здатність особистості вирішувати типові професійні завдання та проблеми, які виникають в реальних ситуаціях професійної діяльності за допомогою використання отриманих знань та вмінь, набутого професійного та особистісного досвіду, цінностей та нахилів [3].

Структура професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників містить наступні **компоненти**:

- *мотиваційний*, який включає у себе мотиви, цілі, потреби, ціннісні установки та стимул до творчого вияву у професії, ставлення до неї, а також прагнення до особистісного кар'єрного росту;
- *когнітивний* компонент, що виявляється у з'ясуванні способів професійної діяльності, необхідних здобувачу професійної освіти для проектування та реалізації різноманітних технологічних процесів у своїй майбутній професії, тобто оволодіння певними професійними знаннями;
- *рефлексивний* компонент виявляє, у свою чергу, навички, контроль, прогнозування результатів власної праці, уміння усвідомлено контролювати результати власної діяльності та рівень особистого розвитку та особистісних досягнень; формування таких якостей майбутнього кваліфікованого робітника як креативність, ініціативність, творчість, схильність до самоаналізу тощо. Він виступає регулятором досягнень та формування індивідуального стилю праці спеціаліста;
- *поведінковий* компонент включає формування адекватних способів трудової діяльності, уміння чітко висловлювати думки, переконувати, аргументувати, будувати докази, аналізувати, висловлювати судження, передавати раціональну та емоційну інформацію, встановлювати міжособистісні зв'язки, узгоджувати власні дії з діями колег, обирати оптимальний стиль спілкування в різноманітних ділових ситуаціях.

Перераховані компоненти не можна розглядати ізольовано, вони носять інтегративний, цілісний характер, виступаючи продуктом професійної підготовки здобувачів професійної освіти в цілому. Тобто, професійна компетентність спеціаліста формується на стадії його професійної підготовки.

Критеріальними характеристиками поняття «професійна компетентність майбутнього кваліфікованого робітника» виступають [24]:

- *критерій професійної продуктивності* (рівень професіоналізму особистості та ступінь відповідності його соціально-професійними вимогам ринку праці. Цей критерій визначає об'єктивний показник результативності роботи, тобто кількості та якості продукції, яка виробляється);
- *критерій професійної ідентичності* (визначає значення професії для учня та професійної діяльності як засобу задоволення його потреб та розвитку.

Оцінюється на засадах суб'єктивних показників, тобто задоволеністю працею, професією, кар'єрою, собою);

- *критерій професійної зрілості* (засвідчує уміння учня ЗП(ПТ)О співвідносити власні професійні можливості та потреби з професійними вимогами, які до нього висувуються. Ними виступають і його самооцінка, і рівень домагань, і здатність до саморегуляції та ін.);
- *критерій професійної самореалізації* (об'єктивна оцінка ринку праці, власних здібностей та можливостей з вимогами обраної професії для формування розвитку особистості майбутнього професіонала).

Отже, компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників є важливою складовою модернізації системи П(ПТ)О, підсилює практичну орієнтованість освіти, підкреслює роль досвіду, вмінь практично реалізовувати знання, встановлюючи підпорядкованість знань умінням та акцентує увагу на результатах освіти, розглядаючи їх не як суму засвоєних відомостей, а набір компетентностей, здатність людини вирішувати життєві й професійні проблеми, діяти в різних проблемних ситуаціях.

РОЗДІЛ II. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КОНТРОЛЮ І ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

2.1. Мета, завдання і принципи педагогічного контролю у закладах професійної освіти

Педагогічний контроль — одна із основних функцій управління у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, спрямована на одержання інформації про стан освітнього процесу та його результативність. Сучасна педагогічна наука орієнтується на створення у кожному навчальному закладі чіткої системи контролю за освітнім процесом, яка базується на таких *основоположних засадах*:

- узгодження управління закладами професійної освіти із загальною концепцією розбудови національної освіти;
- чітке визначення стратегічної мети розвитку навчального закладу, тактичних завдань, проміжних та кінцевих результатів;
- розробка програм контрольної-аналітичної діяльності навчального закладу з точним визначенням критеріїв якості та ефективності управління;
- використання самоаналізу, самодіагностики та відповідного педагогічного інструментарію у практиці здійснення педагогічного контролю у закладах професійної освіти.

Складовою частиною цільового педагогічного контролю є експертиза управління освітнім процесом у закладі професійної освіти, яка спрямована на підвищення його ефективності, координацію діяльності педагогічних кадрів за єдиною метою, наданням їм адресної допомоги, виявлення проблем і запобігання розвитку негативних тенденцій в освітньому процесі.

Якісна та ефективна контрольно-аналітична діяльність керівництва закладу професійної освіти дозволяє реалізувати системний підхід до процесу контролю як функції управління і забезпечити умови високої фахової та педагогічної майстерності педагога, його навчально-організаційної, науково-методичної, етичної, технічної підготовки, його впливу на становлення особистості здобувача професійної освіти.

Складовою частиною цільового педагогічного контролю є експертиза управління освітнім процесом у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, яка спрямована на підвищення ефективності закладу у підготовці кваліфікованих робітників, координацію діяльності педагогічних кадрів за єдиною метою, наданням їм адресної інструктивно-організаційної та методичної допомоги.

Педагогічний контроль у закладах професійної освіти здійснюється за такими *етапами*:

- визначення мети і задач педагогічного контролю, його планування;
- організація і проведення контрольних заходів, отримання інформації;
- аналіз отриманої інформації, висновки про результати перевірки;
- напрацювання пропозицій з удосконалення освітнього процесу.

Мета педагогічного контролю у закладі професійної освіти - *досягнення відповідності функціонування і розвитку освітнього процесу вимогам державного стандарту професійно-технічної освіти.*

Завдання педагогічного контролю у закладі професійної освіти:

- здійснення контролю над виконанням законодавчих і нормативних документів у сфері професійно-технічної освіти;
- діагностика, аналіз і експертна оцінка ефективності діяльності педагогічного колективу;
- вивчення результатів педагогічної діяльності, виявлення позитивних і негативних тенденцій в організації освітнього процесу, розробка пропозицій щодо усунення негативних явищ та підвищення якості надання освітніх послуг;
- надання методичної та консультативної допомоги педагогічним працівникам за результатами аналізу проведеного контролю;

- впровадження у педагогічну практику навчального заходу сучасних освітніх і новітніх виробничих технологій з метою удосконалення і підвищення ефективності професійної підготовки у навчальному закладі;
- створення атмосфери зацікавленості, довіри і спільної творчості серед всіх учасників освітнього процесу закладу професійної освіти

Об'єкти педагогічного контролю у закладах професійної освіти:

- ❖ навчально-виробничий процес та умови його проведення.
- ❖ стан навчально-методичного супроводу освітнього процесу;
- ❖ рівень та якість інформаційного середовища;
- ❖ стан охорони праці та безпечних умов діяльності у закладі професійної освіти;
- ❖ стан навчально-виховного процесу та умови його проведення;
- ❖ стан науково-методичної та експериментальної діяльності;
- ❖ стан виявлення, вивчення та впровадження перспективного педагогічного досвіду.
- ❖ стан підвищення рівня професійної компетентності педагогів.

Алгоритм планування і проведення педагогічного контролю у закладах професійної освіти

- ✓ Визначення цілей і завдань контролю.
- ✓ Оцінювання точності та значущості інформації, представленої для контролю.
- ✓ Визначення критеріїв оцінювання результатів.
- ✓ Визначення форм, методів та засобів контролю.
- ✓ Повідомлення про все це педагогічних працівників як суб'єктів педагогічного контролю

Успішне досягнення мети і вирішення завдань педагогічного контролю у закладі професійної освіти можливе тільки за умови реалізації наступних **принципів (вимог)**: цілеспрямованість, всебічність, об'єктивність, систематичність, дієвість, прозорість, компетентність, індивідуалізованість [27].

Цілеспрямованість контролю полягає в точному виборі керівництвом закладу професійної освіти мети контролю щодо спрямування контролюючих заходів на вирішення головних освітніх завдань, які стоять перед колективом і дієво вплинути на його роботу.

Всебічність контролю передбачає контроль всіх сфер освітнього процесу, всіх категорій педагогічних працівників, всього комплексу забезпечення навчально-виробничого і виховного процесів. При виконанні цієї вимоги чітко простежується зв'язок діяльності закладу професійної освіти з реаліями

суспільного життя, підвищується рівень значущості підготовки кваліфікованих робітників відповідно запитів сучасного ринку праці.

Об'єктивність контролю – це визначення реального стану справ, точної картини педагогічних явищ, їх принципова оцінка. Для розробки і прийняття подальших зважених рішень необхідне глибоке знання фактів, стан об'єкту контролю, достовірна інформація про нього. Висновки керівництва закладу професійної освіти за результатами проведеного контролю повинні бути обґрунтованими: окрім відображення негативних явищ, вони повинні передбачати дієву допомогу педагогам, спрямовану на усунення і попередження недоліків і помилок у всіх видах їх діяльності.

Систематичність контролю - це постійне, планомірне, логічне вивчення стану освітнього процесу і перевірки діяльності всіх учасників педагогічного процесу (педагогів і здобувачів професійної освіти) впродовж всього навчального року, що дозволяє відстежити рівень зростання професійної компетентності педагогічних працівників, підвищення якості навчальних досягнень учнів (студентів, слухачів), своєчасно виявити недоліки й утруднення в роботі окремих педагогів та їх причини, надати необхідну методичну допомогу.

Дієвість контролю – це його результативність, оперативна реалізація рішень, прийнятих за його результатами. Основна функція контролю – не тільки у виявленні недоліків, помилок у діяльності учасників освітнього процесу, але і у визначенні позитивного і перспективного досвіду діяльності педагогічного колективу для подальшого удосконалення рівня професійної підготовки кваліфікованих фахівців. Проте негативні результати контрольних заходів повинні бути конкретними: названі особи, розкриті причини, розроблені заходи для ліквідації недоліків, вказані терміни перевірки виконання прийнятих рішень. Результативність контролю досягається не кількістю перевірок, а глибоким аналізом їх результатів, об'єктивними висновками, конструктивними пропозиціями, продуманою наступною роботою, спрямованою на ліквідацію недоліків і закріплення досягнутих успіхів.

Прозорість контролю. Як правило, контроль здійснюється відкрито. Попереднім наказом по навчальному закладу оголошуються факт проведення контролю, терміни його проведення, визначаються об'єкти контролю. В обговоренні результатів проведених контрольних заходів бере участь весь педагогічний колектив навчального закладу. За результатами контролю проводяться наступні педагогічні і методичні наради, видаються відповідні накази.

Компетентність осіб, здійснюючих контроль - дуже важливий аспект, який впливає на результати його проведення. Контролююча особа повинна

мати високий рівень професійної компетентності, бути ознайомленою із своїми функціями, не допускати проявів особистого відношення до членів педагогічного колективу, не перетворювати контроль у зведення особистих рахунків та нагнітання остраху. Контролюючі посадові особи повинні володіти методикою контролю, вмінням побачити досягнення і недоліки, прогнозувати перспективу за результатами контролю.

Індивідуалізація контролю означає обов'язкове урахування своєрідності кожної особистості (темпераменту, рівня пізнавальних інтересів, емоційно-моральної чутливості, типу мислення і пам'яті, вольових якостей тощо) при виборі форм і методів контролю, визначенні характеру методичних рекомендацій. Ігнорування керівником навчального закладу індивідуальних особливостей педагога або їх незнання може призвести до відсутності взаєморозуміння, порушення єдності педагогічних позицій і навіть до протидії.

Функції педагогічного контролю:

- *інформаційна* – одержання інформації про фактичний стан перебігу освітнього процесу у закладі професійної освіти;
- *діагностична* – аналіз отриманої інформації і діагностування його результатів;
- *коригуюча* - коригування процесів проектування, планування і організації професійної підготовки; усунення недоліків, виявлених за результатами контролю;
- *регулююча* – упорядкування освітнього процесу у відповідності до законодавчо-нормативних вимог МОН України.

2.2. Види і методи контролю навчальних досягнень учнів

Контроль навчальних досягнень здобувачів професійної освіти, в узагальненому вигляді, визначається як операція зіставлення запланованого результату з еталонними вимогами або стандартами [27]. Процес контролю навчальних досягнень можна представити у вигляді формули:

$$K = B + B_m + O_u$$

де: *K* – контроль; *B* – виявлення; *B_m* – вимірювання; *O_u* – оцінювання.

Таким чином, контроль навчальних досягнень включає декілька етапів:

- ✓ розпізнавання та виявлення навчального матеріалу, засвоєного учнями (студентами, слухачами);
- ✓ вимірювання засвоєного навчального матеріалу: за рівнями засвоєння, за повнотою, за усвідомленістю тощо;
- ✓ оцінювання результату учіння за визначеною шкалою.

Контроль забезпечує успішне досягнення поставленої мети. Процес контролю складається з установлення стандартів, виміру фактично досягнутих успіхів і проведення корекції у випадку, якщо отримані результати істотно відрізняються від установлених стандартів.

Цілі контролю навчальних досягнень учнів:

- діагностика і констатація обсягу та рівнів сформованих знань і вмінь здобувачів професійної освіти;
- одержання інформації про характер пізнавальної діяльності, самостійності й активності учнів (студентів, слухачів) у процесі навчання;
- визначення ефективності діяльності педагогів закладу професійної освіти;
- стимулювання і мотивація щодо удосконалення діяльності всіх учасників освітнього процесу.

Види контролю навчальних досягнень учнів

Відповідно до Положення про організацію навчально-виробничого процесу у ПТНЗ (Наказ МОН України №419 від 30.05.2006), заклади професійної (професійно-технічної) освіти, органи управління освітою, засновники ЗП(ПТ)О організують та здійснюють поточний, тематичний, проміжний і вихідний контроль навчальних досягнень учнів, слухачів, рівень їхньої кваліфікаційної атестації.

Попередній (вхідний) контроль проводиться для виявлення вхідного рівня навченості здобувачів професійної освіти і є необхідною передумовою для планування, управління освітнім процесом у закладі професійної освіти і визначення припустимої складності навчального матеріалу. Попередній контроль може бути застосований на початку навчального року, перед вивченням розділу, теми, модуля з метою виявлення базових знань, досвіду учнів.

Поточний контроль передбачає поурочне опитування учнів, слухачів, проведення контрольних і перевірочних робіт, тематичне тестування та інші форми контролю, що не суперечать етичним та медико-педагогічним нормам. *Перевірочні роботи* є формою поточного контролю вмінь та навичок учнів, слухачів.

Тематичний контроль застосовується для оцінювання навчальних досягнень учнів, слухачів по завершенню вивчення теми робочої навчальної програми.

Педагогічні працівники, органи управління освітою, керівники ЗП(ПТ)О самостійно обирають форму поточного, тематичного контролю рівнів навчальних досягнень учнів, слухачів.

Проміжний контроль передбачає семестрові заліки, семестрову атестацію (іспити), річні підсумкові заліки, річну атестацію (річні підсумкові іспити), проміжну кваліфікаційну атестацію (кваліфікаційний іспит), індивідуальні завдання учням, слухачам.

Вихідний контроль передбачає державну кваліфікаційну атестацію, яка включає: кваліфікаційну пробну роботу, яка відповідає вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника ЗП(ПТ)О відповідного кваліфікаційного рівня; державний кваліфікаційний іспит або захист дипломної роботи, проекту чи творчої роботи, що їх замінює.

Форми і періодичність проміжного та вихідного контролю визначаються робочими навчальними планами. Додержання зазначених у робочому навчальному плані конкретних форм проміжного і вихідного контролю та їх періодичність є обов'язковими.

Коригуючий контроль застосовують для створення мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів, актуалізації їх знань і досвіду.

Констатуючий контроль дозволяє оцінити результат завершеного навчального процесу. Порівняння попереднього (вхідного) і кінцевого рівнів дозволяє об'єктивно визначити обсяг сформованих знань, умінь і навичок здобувачів професійної освіти та рівень їх засвоєння.

Забезпечення контролю освітнього процесу у закладі професійної освіти здійснюється за *графіком*, що складається під керівництвом заступника директора з навчально-виробничої роботи на семестр та затверджується керівником навчального закладу. Графіком визначаються терміни проведення контролюючих, перевірних робіт з метою виявлення рівнів навчальних досягнень учнів, слухачів з окремих тем робочих навчальних програм з професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки. З урахуванням підсумків навчальних досягнень учнів у навчальних групах визначається якість проведення навчально-організаційної та методичної видів діяльності педагогічних працівників закладу професійної освіти.. Підсумки вивчення роботи педагогічних працівників розглядаються на засіданні педагогічної ради та враховуються при їх атестації.

Завдання для планових контрольних і перевірочних робіт розробляються педагогічними працівниками, розглядаються і схвалюються методичними комісіями та затверджуються заступниками керівників відповідного напрямку роботи.

Методи контролю навчальних досягнень здобувачів професійної освіти

Призначення методів контролю – забезпечення своєчасного і всебічного зворотного зв'язку між учнями (студентами, слухачами) і педагогом, на підставі якого встановлюється ступінь засвоєння учнями знань, умінь і навичок. Мета контролю визначає вибір методів. У закладах професійної освіти застосовуються такі *методи контролю* знань, умінь і навичок учнів: усне (комбіноване) опитування; письмова перевірка; практична перевірка; програмований стандартизований контроль; тестовий контроль [27].

Усне опитування сприяє встановленню безпосереднього контакту між педагогом і учнями. Усне опитування вимагає від викладача попередньої підготовки: вибору змісту запитань і завдань, способів активізації пізнавальної діяльності учнів. При підготовці до усного опитування викладач може діяти за такою схемою:

- ✓ виділити вузлові питання теми (модульного елемента), важливі для глибокого розуміння і усвідомлення учнями навчального матеріалу;
- ✓ визначити рівень засвоєння знань учнем із цих запитань або середній рівень для групи учнів;
- ✓ сформулювати питання і завдання, адекватні запланованому рівню засвоєння.

У процесі усного опитування педагог має змогу оцінити рівень знань, а шляхом навідних запитань надати допомогу слабкому учню і підвищити складність завдання сильному. Основою підготовки до усного опитування є формулювання питання, завдання.

Розрізняють фронтальне, індивідуальне та комбіноване усне опитування. *Фронтальне опитування* проводиться у вигляді бесіди і дозволяє педагогу включити в активну розумову діяльність всю навчальну групу. Для цього запитання повинні допускати стислу форму відповіді і бути логічно послідовними, що дозволить педагогу розкрити зміст теми заняття, розділу, програми. *Індивідуальне опитування* припускає повну самостійну відповідь учня, тому відіграє важливу роль у розвитку його мови і мислення. Запитання індивідуального опитування повинні бути конкретними, емкими, мати прикладний характер. Класифікація і характеристика запитань, які застосовуються при усному опитуванні, приведена в таблицях 2.2.1. та 2.2.2 .

Таблиця 2.2.1.

Класифікація запитань в процесі усного опитування

Підстава для класифікації	Групи запитань
<i>За типом</i>	<ul style="list-style-type: none"> • уточнюючі; • запитання, які доповнюють.
<i>За змістом</i>	<ul style="list-style-type: none"> • інформаційні; • дослідницькі.
<i>За мірою виявлення знань</i>	<ul style="list-style-type: none"> • основні; • додаткові; • допоміжні.
<i>За функцією в навчальному процесі</i>	<ul style="list-style-type: none"> • контролюючі; • стимулюючі.
<i>За формою побудови запитання</i>	<ul style="list-style-type: none"> • прості; • складні.
<i>За формою побудови відповіді</i>	<ul style="list-style-type: none"> • відкриті; • закриті.

Таблиця 2.2.2.

Характеристика різних груп запитань

№ з/п	Група запитань	Характеристика запитань
1.	<i>Уточнюючі</i>	Відповідь закладена в запитанні у вигляді готового судження.
2.	<i>Запитання, які доповнюють</i>	Вимагають знань, не визначених попереднім запитанням.
3.	<i>Інформаційні</i>	У ролі оператора виступають навідні вимоги.
4.	<i>Проблемні</i>	Пошукові запитання, на які не існує однозначної відповіді.
5.	<i>Основні</i>	<i>Метою</i> є потреба повної інформації про об'єкт.
6.	<i>Додаткові</i>	<i>Мета</i> – потреба часткової інформації про об'єкт.
7.	<i>Допоміжні</i>	Приводять учня до правильної відповіді.
8.	<i>Контролюючі</i>	<i>Мета</i> – перевірка результатів навчання на визначених етапах навчального процесу та рівня засвоєння знань і умінь.
9.	<i>Стимулюючі</i>	<p><i>Мета</i> – формування пізнавального інтересу.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Запитання-сумнів:</i> <ul style="list-style-type: none"> - «А може бути...?» - «Можливий такий варіант...?» • <i>Запитання-подив</i> - містить протиріччя. • <i>Запитання-підказка:</i> <ul style="list-style-type: none"> - «А якщо спробувати...?»

		<ul style="list-style-type: none"> - «Можливо, правильна відповідь буде такою...?» • <i>Запитання-схвалення:</i> <ul style="list-style-type: none"> - «Ви на правильному шляху, але поясніть...?» - «Молодці, тепер давайте подумасмо...?»
10	<i>Прості</i>	Вимагають однозначної відповіді.
11	<i>Складні</i>	Складаються з декількох простих відповідей.
12.	<i>Відкриті</i>	Відсутні варіанти відповідей, потрібно дати вільну відповідь.
13	<i>Закриті</i>	Необхідно вибрати варіант відповіді із запропонованих.

Письмова перевірка (зрізи навчальних досягнень учнів) передбачає виявлення знань і вмінь учнів за допомогою виконання самостійних робіт. За змістом і формою самостійні роботи можуть бути різноманітними:

- ✓ диктанти (словарні, математичні, графічні, технологічні);
- ✓ письмові відповіді на запитання або завдання за темою заняття чи програми;
- ✓ виконання практичних завдань прикладного характеру;
- ✓ розробка схем, креслень, алгоритмів;
- ✓ підготовка рефератів, опорних конспектів тощо.

За тривалістю письмові роботи можуть бути *короткочасними* (10-15 хв.) та *тривалими* (1-2 академічні години). При плануванні письмових робіт варто передбачати завдання різного рівня засвоєння: відтворення фактичного матеріалу, вирішення проблем, творче використання знань і вмінь у різних виробничих ситуаціях.

Практична перевірка дозволяє виявити вміння учнів застосовувати знання на практиці, рівень опанування ними вмінь і навичок, необхідних для виконання професійної діяльності. Практичні завдання при вивченні тем загальнотехнічних і спеціальних навчальних дисциплін та тем програми виробничого навчання включають: проведення різних вимірів і розрахунків, складання, розбирання, налагодження машин і механізмів, діагностику несправностей, налаштування приладів, розробку технічної документації, виявлення властивостей матеріалів, аналіз виробничих ситуацій тощо. Метод практичної перевірки використовується на лабораторних роботах, практичних заняттях, при виконанні проектів, при проходженні виробничої практики.

Програмований (стандартизований) контроль полягає в тому, що учням (студентам, слухачам) пропонуються однакові за кількістю і складністю

контрольні завдання, запитання. Стандартизувати можна такі характеристики засвоєння навчальної інформації, як повнота, правильність, точність. При використанні цього методу контролю неможливо однозначно визначити продуктивність, критичність, аналітичність мислення учнів (студентів, слухачів). Питання для програмованого контролю передбачають тільки стислу і точну відповідь.

Окрім вище означених методів педагогічного контролю у закладах професійної освіти впроваджуються *методи*:

- спостереження,
- порівняння,
- анкетування,
- перевірка плануючої документації,
- відвідування, аналіз відкритих занять та позааудиторних навчальних і виховних заходів.

Форми контролю навчальних досягнень здобувачів професійної освіти

Залежно від специфіки організації контролю за навчальною діяльністю учнів використовуються такі форми контролю: фронтальна, групова, індивідуальна, індивідуалізована, комбінована, самоконтроль, взаємоконтроль.

За *фронтальною формою* організації контролю педагог формулює запитання до всієї навчальної групи з метою залучення всіх учнів (студентів) до обговорення. Ця форма контролю дозволяє вдало поєднувати перевірку знань із закріпленням та систематизацією навчального матеріалу. За порівняно короткий час педагог перевіряє знання у значної частини учнів навчальної групи.. Проте зрозуміло, що на підставі стислих відповідей важко констатувати про реальний рівень засвоєних знань.

Диференційована форма організації контролю використовується в тих випадках, коли навчальна група поділяється на підгрупи (команда, ланка, мала група) з метою виконання різних за видом і складністю завдань, і результати діяльності перевіряються окремо для кожної підгрупи

Індивідуальний контроль застосовується з метою ґрунтовного ознайомлення педагога із рівнем навчальних досягнень окремих здобувачів освіти. Учням (студентам) видаються *різні завдання одного рівня складності*, а при контролі результатів їх виконання звертається увага на осмислений характер відповіді, логічність суджень, доказовість положень, уміння застосовувати засвоєні знання на практиці.

Індивідуалізована форма контролю передбачає оцінку результатів роботи здобувачів освіти над індивідуальними завдання *різного рівня складності* або за

різними темами навчальної програми. Проведення іспитів або заліків є типовим прикладом використання індивідуалізованої форми контролю.

Комбінована форма контролю поєднує індивідуальний контроль з фронтальним або груповим: педагог одночасно формулює запитання для всієї навчальної групи, а декілька учнів виконують індивідуальні письмові чи практичні завдання.

Самоконтроль допомагає здобувачам освіти самостійно оцінити рівень набутих знань, перевірити правильність виконання вправ, оцінити практичне значення результатів проведених дослідів, виконаних вправ, задач тощо. Самоперевірка сприяє стимулюванню процесу учіння, більш глибокому сприйняттю учнями навчального матеріалу, викликаючи потребу в його більш глибокому осмисленні.

Взаємоконтроль включає контроль і оцінювання з боку інших учнів, оцінювання самим учнем висловлювань та результатів діяльності інших учнів, відповідальність за оцінювання роботи товаришів. За такою формою контролю часто використовується *парна форма* пізнавальної діяльності здобувачів освіти, яка дає можливість створювати навчальні пари типу «сильний-слабкий» та «сильний-сильний», що, у першому випадку, дає змогу надати допомогу невстигаючим учням або, у другому випадку, розвивати творчість у парі успішних учнів.

2.3. Методика впровадження технології тестового контролю в освітній процес

В процесі проектування і планування проектуванні освітнього процесу у закладах професійної освіти перед педагогом постає завдання вибору методів і форм контролю навчальних досягнень учнів. Необхідність забезпечення перевірки й оцінювання не тільки результату, а й процесу навчання сприяє пошуку оперативних та об'єктивних методів контролю знань. Об'єктивний підхід до оцінювання полягає в тому, що для виявлення знань необхідно використовувати адекватний інструмент. Традиційними способами контролю досить складно об'єктивно оцінити досягнення учнів (студентів, слухачів), попри розроблену і застосовувану нині 12-бальну шкалу оцінювання. У деякій мірі при оцінюванні відіграє роль суб'єктивне враження, через відсутність точного еталону-зразку правильного і послідовного виконання дій. Більш об'єктивним способом контролю вважається тестування. Сучасна методика пропонує *тест* як інструмент вимірювання рівня знань, за допомогою якого можна як об'єктивно виявити якість навчання, так і оптимально керувати навчальним процесом.

Термін «*тест*» (англ. *test*) означає «іспит, проба, випробування». Слід відзначити, що у педагогічних вимірюваннях тести використовують для

діагностування різних сторін розвитку особистості учня. Розрізняють: тести засвоєння знань та умінь (тести успішності); тести розумової обдарованості (тести інтелекту); тести інтересів; тести спеціальних здібностей; тести характерологічні (особистісні тести); тести визначення окремих психічних функцій (пам'яті, уваги тощо).

Тести успішності.

Тест – це контрольне завдання на виконання діяльності даного рівня, яке дозволяє об'єктивно вимірити ступінь її засвоєння відповідно до визначеної системи оцінок. У цю систему оцінок обов'язково входить еталон, тобто зразок правильного рішення завдання [27]:

$$T = Z + E$$

де: *T* – тест успішності; *Z* – завдання; *E* – еталон відповіді.

У випадку некомп'ютерного тестового контролю учень виконує письмове завдання або завдання у вигляді ручних (мануальних) дій, еталон відповіді при цьому перебуває у викладача.

При комп'ютерному тестовому контролі учню дається завдання і закодовані відповіді; такий спосіб тестування застосовують для перевірки першого (рівня знайомства) і частково другого (репродуктивного) рівнів засвоєння. Однак, розвиток комп'ютерної техніки відкриває широкі перспективи для роботи над тестами другого і третього рівнів засвоєння.

Критерієм, за яким можна судити про правильне виконання тесту, є *коефіцієнт засвоєння* K_a . Ця величина визначається за формулою:

$$K_a = \frac{a}{p}$$

де: *a* – кількість правильно виконаних суттєвих операцій; *p* – кількість суттєвих операцій, які необхідно виконати для розв'язання контрольного завдання (тесту).

При контролі засвоєння знань, умінь і навичок *операцією* буде кожна нерозподілена дія, яку повинен виконати учень відповідно до завдання.

Суттєві операції – це операції, що відображають засвоєння знань, умінь і навичок за контрольними навчальними елементами.

Тест успішності – це сукупність спеціально підібраних завдань, які потребують однозначних відповідей для виявлення знань та умінь учнів [11].

Серед переваг тестування перед іншими формами контролю навчальних досягнень здобувачів професійної освіти можна відзначити такі:

- рівень володіння теоретичним та фактичним матеріалом перевіряється швидше, ніж при використанні традиційних методів контролю навчальних досягнень учнів;

- перевірка знань стає більш об'єктивною;
- процес перевірки спрощується у своїх процедурних аспектах;
- при використанні тестів зменшується емоційне напруження учнів, характерне для традиційних методів контролю успішності;
- тестування є однією з найбільш технологічних форм проведення автоматизованого контролю (у цьому аспекті жоден з відомих методів контролю успішності не витримує порівняння з тестуванням).

За **конструкцією завдань** тести успішності поділяють на:

- ✓ **закриті** (з вибірковою відповіддю), коли учень обирає з переліку поданих варіантів ту відповідь (відповіді), яку він вважає правильною;
- ✓ **відкриті** (з конструйованою відповіддю), що вимагають від учня самостійного формулювання відповіді.

Найбільше широко застосовуються тести, класифіковані за рівнями засвоєння знань, умінь і навичок.

Класифікація тестів за рівнем засвоєння

❖ Для **першого рівня засвоєння** (рівень знайомства) застосовують тести: на впізнання (альтернативні), розрізнення (вибіркові), співвідношення, класифікацію. Усі ці тести одночасно мають і завдання, і відповідь, а учню потрібно виконати діяльність з упізнання, тобто співвіднести об'єкт і задану ознаку.

Тест упізнання (альтернативний). Учню задається запитання явно вірне або явно невірне, яке вимагає альтернативної відповіді «так» чи «ні» (кількість запитань у тесті позначено символом *P*).

Тест упізнання (альтернативний)	
Сталь марки X18H10T відноситься до нержавіючих сталей? <i>P = 1</i>	Так
	Ні

Недоліком таких тестів варто вважати можливість легкого вгадування правильної відповіді. З метою ускладнення тестів можливе введення третього варіанта відповіді «в залежності від...».

Тест розрізнення (вибірковий) разом із запитанням (завданням) містить і відповіді, з яких необхідно вибрати правильний варіант (один чи декілька). Відповіді такого тесту можуть бути подані у вигляді: термінів, назв, понять, формулювань, позначень, одиниць вимірів, числових значень, формул, ознак, характеристик, залежностей, графічних зображень. У тестах розрізнення рекомендується не приводити абсурдні варіанти відповідей.

Якщо тест припускає декілька правильних відповідей, це повинно бути ясно за змістом поставленого запитання (*еталон вказує на кількість правильних відповідей*). У таких тестах значно зменшується ймовірність угадування, оскільки можливе включення трьох і більше варіантів відповідей.

Тест розрізнення (вибірковий)

Чим можна пояснити високу міцність мартенситу?

1. *Формою елементарного осередку.*
2. *Кількістю атомів вуглецю в осередку.*
3. *Деформацією кристалічних ґрат.*
4. *Великою кількістю атомів в елементарному осередку.*

Еталон:3

Тести співвідношення і класифікації пропонують знайти співвідношення між об'єктами та їх параметрами (властивостями), розташованих у двох стовпчиках. Учні необхідно зіставити елементи із двох стовпчиків і вибрати правильне співвідношення за еталоном.

Тест співвідношення

Вкажіть правильне співвідношення між назвою сталі та її маркою.

- | | |
|------------------------------------|-------------------|
| 1. <i>Хромиста сталь</i> | A. <i>60C2</i> |
| 2. <i>Шарикопідшипникова сталь</i> | B. <i>X18H10T</i> |
| 3. <i>Нержавіюча сталь</i> | C. <i>9XC</i> |
| 4. <i>Пружинно-ресорна сталь</i> | D. <i>3X15</i> |

Еталон: 1-C; 2-D; 3-B; 4-A;

❖ **Тести другого рівня засвоєння** (*репродуктивний рівень*) призначені для виявлення вмінь учнів відтворювати по пам'яті раніше засвоєну інформацію без підказки ззовні, розв'язувати на цій основі типові задачі, виконувати типові практичні роботи. Тести другого рівня подають у вигляді таких різновидів: *тести підстановки, тести конструктивного відтворення, тести типові задачі, тести процеси, мануальні тести.*

Конструктивні тести вимагають від учнів самостійного відтворення інформації по пам'яті без будь-якої підказки. Учні необхідно дати по пам'яті відповідь стосовно сформульованого завдання. Формулюваннями до таких завдань можуть бути такі словосполучення:

- «*відтворіть формулювання...*»;
- «*дайте характеристику...*»;
- «*напишіть формулу (рівняння)...*»;
- «*доведіть теорему...*» тощо.

Конструктивний тест

Напишіть формулу закону Ома для електричного кола.

Еталон: $I = V/R$;

P = 4 (I, V, /, R)

Тести підстановки можуть мати у завданні різноманітні види інформації: словесний текст, формули, креслення, схему, але у наданій інформації пропущені складові: слова, індекси, умовні позначення, схем, деталей тощо. Отримавши завдання, учень повинен відтворити у пам'яті та заповнити пропуски, що містяться у тестовому завданні.

Тест підстановка

Заповніть пропуски: «Сплави, у яких _ _ _ _ _ другого компоненту не перевищує _ _ _ _ _ у _ _ _ _ _ стані кристалізуються як _ _ _ _ _ розчини»

- | | |
|------------------|---------------|
| 1. концентрація; | 4. твердому; |
| 2. граничної; | 5. однорідні; |
| 3. розчинності | 6. тверді. |

Тести – типові задачі перевіряють уміння учнів відтворити відому послідовність навчальних дій (правило) для одержання очікуваного результату. Умови таких тестів-задач дозволяють знаходити рішення без додаткових перетворень на основі попереднього навчання і служать: для перевірки вмінь застосовувати знання в практичній діяльності у типових умовах, засвоєння алгоритмів розв'язання, правильності обчислень, знання розмірності величин.

Тест - типова задача

На ділянці електричного кола з опором $R=50\text{м}$ вольтметр показує напругу $V=10\text{В}$. Які будуть показання амперметра?

Еталон:

$$I = V/R, A$$

$$I = 10/5 = 2(A)$$

P = 4 (10, /, 5, 2)

До тестів-задач можна віднести практичні завдання із загальнотехнічних і спеціальних навчальних предметів: розрахунок і побудова опор діючих навантажень, підбір перетинів і матеріалу балок, розрахунки кінематики механізмів тощо.

Тести-процеси призначені для перевірки підготовленості учнів до розробки змісту і послідовності технологічних процесів. Еталонами цих тестів може служити інструкційно-технологічна документація з повним описом усіх операцій. Наприклад, тест-процес включає завдання із самостійної розробки технологічного процесу на виготовлення деталі. Для виконання такого завдання

додається креслення деталі, вказується матеріал заготовки. Можна запропонувати учням вибрати тип устаткування і вимірювального інструменту виходячи із визначених показників (економічність, продуктивність). Еталоном до такого тесту-процесу буде правильно розроблена технологічна карта. Можливо скласти тест-процес на одну чи декілька операцій.

Мануальні тести призначені для тестування практичних умінь і навичок учнів. Еталоном такого тесту може служити інструкційна чи інструкційно-технологічна карта в залежності від виду виконуваних робіт. Тестування рекомендується проводити на діючому устаткуванні, тренажерах, моделях. Перевірити правильність мануального тесту складніше, оскільки перевірка здійснюється в ході виконання роботи. Іноді контролюється тільки кінцевий результат – якість роботи, пропускаючи окремі операції. Однак така оцінка не завжди доцільна, оскільки неможливо проконтролювати правильність виконання кожної операції, уміння використовувати вимірювальний інструмент, вибрати безпечні способи діяльності тощо.

❖ **Тести третього рівня** (*рівень умінь і навичок*) – це **нетипові задачі та завдання**, розв'язати які учень може в процесі евристичної діяльності: провести перетворення вихідних умов так, щоб вони підійшли під типовий алгоритм діяльності; відкоригувати відомий спосіб діяльності так, щоб його можна було застосувати в нестандартній ситуації. *Еталоном у даному випадку буде служити* послідовність навчальних дій із вибору оптимального варіанту розв'язання. Задачі (завдання) цього рівня можуть бути такого змісту: вибір і розробка раціонального алгоритму діяльності, оцінювання нестандартної ситуації і вибір методу розв'язання, використання знань у нових умовах, зміна відомого алгоритму у зв'язку зі зміною мети тощо.

❖ **Тести четвертого рівня** (*рівень знань – трансформацій*) спрямовані на виявлення творчих умінь учнів. **Тести-проблеми** як завдання містять проблемні запитання, складні завдання, алгоритм розв'язання яких учням невідомий. *Еталон у даному випадку відсутній*, але може враховуватися думка досвідчених експертів (фахівців) за даною проблемою. Слід зазначити, що під творчою діяльністю учнів варто розуміти не тільки створення принципово нового (об'єктивна новизна), але і створення нового, невідомого учням (суб'єктивна новизна). Прикладами творчої діяльності учнів може служити: раціоналізаторство, моделювання, винахідництво, технічна творчість.

Узагальнені дані з діяльності учнів і відповідних їй видів тестового контролю приведені в *таблиці 2.3.1*.

При розробці тестів різного рівня необхідно враховувати **вимоги**, які до них пред'являються:

- ✓ *відповідність* тесту змісту й обсягу отриманої учнями інформації;
- ✓ *валідність* – це точна відповідність тестових завдань дидактичній меті як за рівнем знань, так і за рівнем діяльності;
- ✓ *простота* – тест повинен мати чітке формулювання завдання на діяльність учнів тільки за одним конкретним рівнем;
- ✓ *доступність (визначеність)* – учні, прочитавши завдання тесту, повинні зрозуміти, яку діяльність їм необхідно виконати;
- ✓ *докладність змісту* завдання і лаконічність відповідей;
- ✓ *ідентичність* усіх тестових відповідей тестів за формою, тематикою, обсягом;
- ✓ *рекомендована кількість* відповідей тесту – чотири;
- ✓ *граматична і логічна* відповідність вибіркового відповіді завданню тесту;
- ✓ *вибіркові* відповіді тесту не повинні бути абсурдними чи явно неправильними;
- ✓ *однозначність* – якість однакового виконання тесту повинна однаково оцінюватися різними експертами.

Таблиця 2.3.1.

Вплив виду навчальної діяльності здобувачів освіти на характер тестового контролю

№ з/п	Вид навчальної діяльності учнів	Рівень засвоєння знань і вмінь		Вид тестового контролю
		Назва	Характеристика	
1	<i>Репродуктивна з опорою</i>	Учнів й	Знання-знайомства	<ul style="list-style-type: none"> • Тести-упізнання, • тести-розрізнення, • тести-співвідношення, • тести-класифікації.
2	<i>Репродуктивна без опори</i>	Репродуктивний	Знання-копії	<ul style="list-style-type: none"> • Тести-підстановки, • тести конструктивного відтворення, • тести-типові задачі, • тести-процеси, • мануальні

				тести.
3	<i>Продуктивна з опорою</i>	Еврисий	Уміння-навички	Нетипові задачі або завдання.
4	<i>Продуктивна без опори</i>	Творч	Знання-трансформації	Творчі (дослідницькі) завдання.

Існує дві можливості застосування тестів у навчально-виробничому процесі закладів професійної освіти: у вигляді «батареї тестів» або «тесту – сходинки».

«Батарея тестів» – це визначена сукупність тестів одного і того ж рівня, які пропонуються учням з метою оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу. **«Тестом – сходинкою»** називають набір «батареї тестів» різного рівня, що одночасно пропонуються учням (студентам, слухачам).

Як свідчить практика, кожна тема має свої визначені поняття (інформаційно-сміслові елементи), які учні повинні засвоїти на різних рівнях: з одними ознайомитися, інші повинні вміти застосовувати на практиці у типових умовах, треті, як правило, професійно значимі – використовувати для розв’язання нестандартних завдань.

Методичні рекомендації педагогу з організації тестового контролю:

- Для кожного навчального елемента повинен бути встановлено рівень засвоєння, на якому контролюється єдність опанування учнями навчального матеріалу. Для цього необхідно провести структурно-логічний аналіз змісту навчання та визначити рівень його засвоєння здобувачами професійної освіти.
- Рекомендується проводити контроль не тільки на запланованому рівні, але і на всіх попередніх. Наприклад, засвоєння навчального матеріалу повинне відповідати третьому рівню, а контроль проводиться спочатку на першому і другому рівнях. Це дозволяє педагогу з’ясувати для невстигаючих учнів досягнутий ними попередній рівень засвоєння і відкоригувати подальшу навчальну діяльність.
- Перевірку знань навчального матеріалу можна проводити, застосовуючи батареї тестів: спочатку першого рівня, потім другого і третього. Можна використовувати тести-сходинки.
- Якщо учень виконав тести першого рівня з коефіцієнтом засвоєння нижче 0,7, то його не рекомендується допускати до тестів другого рівня. Учні, що перевищили цей показник, виконують тести другого рівня, а ті, хто і їх успішно розв’язав, допускаються до виконання тестів третього рівня.

При тестовому контролі визначається час, необхідний для розв'язання завдання тестів кожного рівня.

- Тестування дозволяє об'єктивно оцінити знання й уміння здобувачів професійної освіти, оскільки оцінювання виконується на основі точно визначеного еталона. При цьому роль педагога змінюється: замість носія вимог до якості знань учнів він стає консультантом у процесі тестування

2.4. Сучасні підходи до оцінювання якості навчальних досягнень здобувачів освіти з професійної підготовки

Огляд наукових джерел свідчить, що серед учених немає єдності думок щодо змісту поняття «якість підготовки фахівців». Це й не дивно: це поняття можна розглядати і як філософську, і як педагогічну (психологічну, політичну, управлінську) наукову категорію. Згідно Закону України «Про фахову передвищу освіту» (від 7 вересня 2021 року №1709-IX), основним критерієм ефективності професійної підготовки фахівців у коледжах є якість фахової передвищої освіти – відповідність умов освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам фахової передвищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, яка забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти.

Відтак, відповідність результатів навчання вимогам законодавства та стандартів фахової передвищої освіти і є тим параметром ефективності освітнього процесу, який усталено називають якістю професійної підготовки. Справедливо виникає запитання: що варто розуміти під терміном «оцінювання якості професійної підготовки фахівців»?

Переважно, у науковій літературі сутність процесу педагогічного оцінювання вчені пов'язують з систематичним збиранням та інтерпретацією даних, продукуванням на їх основі суджень для організації певних дій щодо поліпшення системи. При цьому найчастіше виокремлюється наступні **функції оцінювання** результатів навчання здобувачів професійної освіти [15].:

- ❖ *інформаційна* (збір відомостей про здобувача освіти, студентську групу, спеціальність тощо);
- ❖ *інтерпретуюча* (встановлення ступеня сформованості знань, умінь, окремих якостей особистості, рівня згуртованості учнівського колективу, стану цифровізації освіти та 44н.);

- ❖ *коригуюча* (внесення певних змін в освітній процес, оптимізація методів, форм, технологій навчання і виховання, надання методичної допомоги суб'єктам педагогічної взаємодії тощо).

Цілі застосування педагогічного оцінювання якості професійної підготовки:

- ✓ для визначення навчальних досягнень здобувачів професійної освіти;
- ✓ для встановлення ефективності методів і форм організації навчання; для визначення ефективності діяльності закладу освіти;
- ✓ для визначення результативності обґрунтованого способу навчання, дидактичної технології та 45н..
- ✓ для розвитку, покращення та вдосконалення «for improvement» результатів компетентнісних досягнень студентів – їх професійної підготовки.

Отже, **оцінювання** – процес встановлення рівня навчальних досягнень здобувачів освіти в оволодінні змістом навчальної дисципліни (теми, модуля тощо) відповідно до вимог чинних освітньо-професійних програм та освітніх стандартів. Основними компонентами оцінювання є встановлення фактичного рівня знань, зіставлення виявлених знань з еталонними, оформлення результату навчання здобувачів освіти у вигляді оцінки-балів.

Нова компетентнісна концепція вимагає перебудови традиційної системи освітнього процесу, удосконалення змісту, форм, методів, засобів навчання, інструментів та процедур оцінювання результатів навчальних досягнень учнів (студентів), суттєвого оновлення та модернізації комплексу провідних принципів оцінювання результатів навчання.

Основні принципи сучасного оцінювання результатів навчання [18]:

- **чітке визначення очікуваних результатів навчання:** заплановані для перевірки результати навчання мають бути конкретними, такими, які можна перевірити, досягнути; вони повинні відповідати освітнім цілям і завданням; освітні результати мають співвідноситися з достатнім терміном часу для їх опанування здобувачами освіти. Відповідно до таксономії Б.Блюма цілі-результати навчання поділяються на три групи: *когнітивні* (пізнавальні), *афективні* (емоційні), *психомоторні* (навички письма, мовні, практичні, фізичні). Для формулювання одного результату навчання маємо використовувати лише одне дієслово доконаного виду (*визначити, вибрати, обчислити, класифікувати, спроектувати, розробити, оцінити*), уникаючи неточних термінів (*знати, розуміти, ознайомитися* тощо) та складних речень.
- **об'єктивність оцінювання компетентнісних досягнень.** Під об'єктивним оцінюванням розуміється особливий вид педагогічної

діяльності з устанавлення цінності (рівня) досягнутого учнем (студентом) (шляхом порівняння початкового рівня з досягнутим і досягнутого рівня з еталоном – вимогами освітнього стандарту, освітньо-професійної програми). Оцінюванню підлягають не навчальні дії чи навчально-пізнавальна діяльність здобувача освіти, не знання й навички як такі, а певний продукт, який студент (учень) отримав за результатами виконання діагностичного завдання. Цей продукт є синтезом певних елементів, які в цілому і засвідчують ступінь досягнення еталону виконання завдання. У свою чергу, це дозволяє педагогу виміряти й оцінити продукт діяльності учня з однозначною інтерпретацією та математичною точністю за кількістю представлених елементів. Принцип об'єктивності вимагає рівних, однакових умов за змістом, формою, способами оцінювання якості підготовки робітників, фахівців, однакових критеріїв оцінювання для всіх учнів. Це означає, що виставлені оцінки, бали, рейтинги мають збігатися незалежно від методів і форм перевірки та педагогічних працівників, які здійснюють процедуру оцінювання.

- **системність і систематичність оцінювання результатів навчання:** оцінювання результатів навчальних досягнень здобувачів освіти та їх аналіз мають відповідати структурним компонентам змісту освіти. Задля вчасного коригування освітнього процесу оцінювання якості підготовки студентів за освітньо-професійною програмою має здійснюватися регулярно, постійно протягом семестру та навчального року, на етапах попереднього, поточного, тематичного (модульного), підсумкового контролю освітніх результатів. Отже, процедура оцінювання результатів навчальних досягнень учнів (студентів) має здійснюватися не стихійно, а з дотриманням певного плану, з яким слід заздалегідь ознайомити усіх учасників освітнього процесу;
- **єдності вимог:** контрольні завдання мають розроблятися на основі задекларованих стандартами (освітньо-професійними програмами) освітніх результатів, що набуваються здобувачами певної спеціальності у процесі опанування професійною компетентністю. Педагогічному працівнику важливо пам'ятати, що ті компетентності (знання, уміння, навички, особистісні якості та цінності тощо), які опановують учні при вивченні певної дисципліни, повинні корелювати з освітніми результатами, задекларованими в освітньо-професійній програмі. Природно, що у навчальній програмі з дисципліни ці результати слід конкретно вписати і, що не менш важливо, заздалегідь ознайомити з ними учнів;

- **позитивний підхід в оцінюванні результатів навчання.** Оцінка як результат оцінювання має орієнтуватися на рівень досягнень і прогрес учня, не підкреслювати його невдачі: лише такий підхід забезпечує реальний, стимулюючий вплив на розвиток навчально-пізнавальної діяльності майбутнього фахівця, пізнавальних потреб та мотивів учіння вихованців. *Мета дотримання означеного принципу:* розвивати в учнів позитивне ставлення до самого себе, впевненість у своїх інтелектуальних здібностях і власних можливостях; заохочувати учнів експериментувати, удосконалювати, діяти нестандартно без ризику отримати за це негативну оцінку; давати змогу учням продемонструвати свої досягнення тими методами, які вони забажають вибрати. «Ви на правильному шляху, але спробуйте застосувати...» - це та модель комунікації, яку слід застосовувати на противагу категоричному «неправильно», «не знаєте», «груба помилка» тощо;
- **індивідуальний підхід під час оцінювання результатів навчальних досягнень учнів** – забезпечення таких дидактичних умов, за яких враховується рівень навченості та інтелектуальні можливості здобувачів освіти, знімається психологічне напруження, тривога учнів за об'єктивність оцінювання їх знань, створюється атмосфера доброзичливості, а справедлива оцінка стимулює кожного учня до систематичної навчально-пізнавальної діяльності, до ліквідації виявлених помилок і недоліків;
- **багатовимірність оцінювання результатів навчальних досягнень студентів** – оцінюватися мають одночасно всі визначальні складники професійної компетентності, що набувається майбутнім фахівцем. Зокрема, при підсумковому оцінюванні важливо визначити рівень професійних знань, умінь та навичок майбутнього фахівця, його ставлення до майбутньої професійної діяльності, сформованість професійних якостей випускника тощо. Варто розробити такі діагностичні завдання, розв'язання яких засвідчить рівень навчальних досягнень учня;
- **адекватність інструментів оцінювання компетентнісних досягнень студентів.** Система інструментів оцінювання (методів і процедур) має відповідати навчальним завданням, об'єктам і суб'єктам оцінки, формам навчання студентів і функціям оцінювання.
- **дотримання балансу суб'єктів оцінювання.** Формальне оцінювання (викладачем, майстром виробничого навчання, усім педагогічним колективом навчального закладу) має поєднуватися із самооцінками студентами результатів власних навчальних досягнень та взаємооцінками.

Науковці висловлюють пропозицію про те, що «баланс суб'єктів оцінювання» має характеризуватися таким розподілом: 20 % оцінювання здійснює педагог, 50 % – сам студент, і 30 % оцінювання здійснюється через взаємооцінювання.

Дотримання вимог зазначених принципів можливе при **забезпеченні певних педагогічних умов оцінювання якості професійної підготовки фахівців**, а саме:

1. Цілеспрямоване застосування валідних, надійних, точних методів об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів. Наприклад, при тестовому оцінюванні результатів навчання термін «валідність» використовується для загальної характеристики тесту, який відповідає вимогам та меті тестування. *Валідність* – це поняття, котре вказує на те, *що* тест вимірює та *наскільки якісно* він це робить. Валідність тестування є комплексним поняттям, яке складається з валідності інструментарію (валідність тестових завдань, валідність тесту), валідності методу (валідність змісту, валідність відповідності), валідності процедури тестування та валідності процедури оцінювання. Мова про те, що не тільки зміст тесту має відповідати поставленим цілям, а й процеси тестування та оцінювання мають відповідати вимогам об'єктивності. Тест вважається валідним, якщо з ймовірністю 95% можна стверджувати: розподіли балів студентів за результатами цих контрольних заходів не відрізняються.

2. Застосування декількох інструментів оцінювання (вчені називають від 2 до 4) якості підготовки фахівців (тестування, спостереження, проект, практичне завдання, обговорення, презентація, інтерв'ю, рольові ігри та 48н.), кожен з яких є найбільш адекватним для оцінки відповідного об'єкта, що діагностується (складника професійної компетентності – професійних знань, умінь, навичок, ставлень, особистісних якостей тощо). Наприклад, за даними С.Леу, для визначення рівня професійної компетентності учня закладу професійної освіти у Великій Британії, ППО (*план підсумкового оцінювання* – документ, що містить детальні інструкції щодо критеріїв, методів, процедур оцінювання кваліфікацій) повинен містити «... як мінімум два різні по суті та призначенню методи із широкого спектра форм та інструментів оцінювання» [8].

Основні методи (інструменти) оцінювання навчальних досягнень здобувачів професійної освіти:

- *спостереження* за роботою учня на робочому місці (вважається найбільш дієвим засобом оцінювання компетентнісних досягнень учня, оскільки оцінювач впевнюється у можливості здобувача кваліфікації виконувати

певні трудові дії та може задавати запитання в перебігу виконання завдання);

- *практична демонстрація* вмінь виконання професійної діяльності (проводиться в майстернях, в імітованих робочих зонах, в центрах оцінювання кваліфікацій на спеціальному обладнанні) з опитуванням здобувача освіти у перебігу чи по завершенню випробувань;
- *тестування* для оцінювання рівня знань учнів із застосуванням тестових завдань різних видів за формою і складністю;
- *проект* як результат виконання учнем (студентом) професійно спрямованого практичного завдання, захист якого може поєднуватися з презентацією матеріалів проектування, співбесідою чи дискусією (в деяких професіях може включати виробництво продукції);
- *презентація* як форма представлення результатів окремому оцінювачу чи комісії з обов'язковим компонентом «запитання-відповідь» (запитання мають бути короткими і конкретними);
- *обговорення*: на вибір оцінювача, з дотриманням вимог-інструкцій: професійне обговорення; інтерв'ю (серія запитань до учня про різні аспекти професії); усний іспит; дискусія між оцінювачем та учнем щодо теоретичних чи практичних знань здобувача кваліфікації тощо.

3. Інструменти оцінювання якості підготовки фахівців мають бути релевантними об'єктам оцінки і особливостям учнів;

4. Продукування висновків про якість підготовки кваліфікованих фахівців здійснюється на основі тріангуляційного методу підвищення надійності – *урахування інформації з різних джерел, включаючи самооцінки учнів та взаємооцінки одногрупників*;

5. Завчасне ознайомлення студентів з критеріями оцінювання якості їх підготовки у закладах професійної освіти. Слід зазначити, що критерії оцінювання повинні корелюватися із цілями та завданнями перевірки. Найчастіше в інструктивних матеріалах стосовно оцінювання навчальних досягнень здобувачів професійної освіти вказується на *такі критерії*:

- ✓ характеристика відповіді учня (елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча);
- ✓ якість знань (правильність, повнота, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність);
- ✓ ступінь сформованості умінь (ключових, загальнопрофесійних, професійних);

- ✓ рівень оволодіння операціями інтелектуальної діяльності (вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки тощо);
- ✓ досвід творчої діяльності (вміння виявляти й розв'язувати проблеми, формулювати гіпотези); самостійність оцінних суджень.

Отже, оцінювання якості підготовки кваліфікованих фахівців як процедура зіставлення визначених результатів навчання здобувачів освіти із задекларованими в освітніх стандартах (освітньо-професійних програмах) компетентностями має здійснюватися з дотриманням охарактеризованих вище принципів та обґрунтованих педагогічних умов. Ознайомлення педагогічних працівників, здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти з результатами системного, заздалегідь спланованого, об'єктивного оцінювання компетентнісних досягнень студентів має бути запорукою суттєвого поліпшення якості підготовки фахівців у закладах професійної освіти.

РОЗДІЛ III. РОЛЬ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

3.1. Навчально-методична компетентність як складова професійної компетентності педагога професійної освіти

Сьогодні суспільство прагне до активнішої реалізації компетентнісної освітньої парадигми. Тому одним із пріоритетних завдань сучасної освіти вважається вдосконалення стану розвитку навчально-методичної компетентності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Вагомого значення набуває потреба вивчення й аналізу сучасного стану розвитку методичної компетентності викладачів загальнотехнічних і спеціальних дисциплін та майстрів виробничого навчання, оскільки тенденція розвитку методичної компетентності, прагнення до інновацій у рамках викладання навчальних предметів (професій) явно потребує оновлення.

Відповідно до статті «Про наукову і науково-технічну діяльність» Закону України «Про вищу освіту» (схвалений Верховною Радою України за №2299 від 18.12.2019 року), у структуру компетенцій педагогічних працівників професійної школи входять навчальна, організаційна, навчально-методична, наукова, виховна види діяльності.

Професійно-педагогічна компетентність розглядається як «здатність педагогічних працівників «перетворювати процес навчання професії на засіб формування особистості учнів» і відображає можливості педагога професійної школи до оперативного, самостійного та ефективного вирішення актуальних педагогічних проблем.

Відповідно до основних понять і визначень оновленої Національної Рамки Кваліфікацій, прийнятої Урядом України (Постанова №519 від 25.06.2020р.), **інтегральна компетентність** фахівця визначається як *узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.*

Професійна компетентність педагога визначається через її основні показники: підготовленість до навчальної та науково-методичної діяльності, особиста педагогічна майстерність, інноваційність мислення, професійні прогностичні уміння. *Професійна компетентність* педагога складається із науково-професійної, методичної, соціально-психологічної, диференціально-психологічної, рефлексивної, наддисциплінарної («ключової», «базової») компетентностей [20].

На основі аналізу науково-педагогічної літератури складову професійної компетентності педагога - **методичну компетентність** - визначено як:

- *володіння* різними методами навчання, знання дидактичних методів, прийомів та вміння застосовувати їх у процесі навчання, знання психологічних механізмів засвоєння знань і умінь;
- *інтегровану сукупність* знань, умінь, навичок, компетенцій педагога, що актуалізується в процесі його професійної діяльності, у межах якої проявляється система методичних знань, умінь, навичок, здібностей і особистих вольових якостей;
- *багатокомпонентну систему*, яка включає практичний досвід у галузі методики, готовність та спроможність ефективно розв'язувати стандартні та проблемні задачі, здатність до творчої самореалізації і постійного самовдосконалення;
- *властивість особистості* педагога, яка ґрунтується на теоретичній і практичній готовності до проведення занять за різними навчальними комплектами, що виявляється у сформованості системи дидактико-методичних знань і умінь з окремих розділів тем курсу, окремих етапів навчання і досвіду їх застосування;

- *засвоєння педагогом* нових методичних і педагогічних ідей, освітніх підходів (компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного) і технологій (активних, інтерактивних, розвивальних та ін.);
- *володіння інноваційними* формами, методами і способами організації освітнього процесу.

Методична компетентність педагога є багаторівневою та багатоаспектною і повинна мати наступні складові [24]:

- *концептуальну* – знання теоретичних основ професійної діяльності;
- *інструментальну* – володіння базовими професійними вміннями;
- *технологічну* – володіння інноваційними технологіями навчання;
- *інформаційну* – володіння сучасними засобами інформатизації навчального процесу;
- *адаптивну* – вміння передбачати зміни в освітньому середовищі та бути до них готовими.

Отже, ***навчально-методична компетентність*** – це система методичних знань, умінь, навичок, компетенцій педагога, пов'язана з методикою викладання конкретної навчальної дисципліни; достатній рівень оволодіння конкретними прийомами, способами, технікою та засобами педагогічної діяльності, що залежить від включення здобувачів освіти у різноманітні види пізнавальної діяльності та розбудови колективу навчальної групи.

Навчально-методична компетентність – одна з тих компетентностей, які рекомендовані європейськими конвенціями, оскільки передбачає самостійність і відповідальність. Стадія фахового методичного розвитку педагогічних працівників ЗП(ПТ)О завбачає здатність обирати ними технології та методики провадження освітньої діяльності на основі власного досвіду. Разом із тим сучасна методика диктує педагогічні умови, де педагог виступає в ролі *фасилітатора (консультанта)*, котрий уміє розв'язувати професійні завдання, що регулюються його власною діяльністю. Водночас під час автономного вибору методик важливо пам'ятати й про фахові вимоги до викладання навчальних дисциплін професійного спрямування.

На засадах розвитку навчально-методичної компетентності педагога відбувається його зорієнтованість на створення власних методик, налаштованість на оптимізацію методичних проектів, експериментальних досліджень, сучасних освітніх технологій і методик викладання загальнотехнічних і спеціальних дисциплін, отримання нових результатів у навчально-організаційній та методичній діяльності.

3.2. Методика проведення педагогічного аналізу відкритих занять

В системі факторів підвищення якості освітнього процесу, а також однією із основних форм оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти у закладах професійної освіти важливе місце у навчально-організаційній і методичній діяльності педагогічних працівників та інструктивній діяльності методистів і керівників посідає відвідування, спостереження та педагогічний аналіз занять з професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки.

Відкрите заняття є демонстрацією професійного досвіду (або його відсутності) педагога і має служити ілюстрацією рівня компетентності, яким опанував педагог у своїй професійній діяльності.

Планування, організація і проведення відкритих занять із професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки у закладі професійної освіти відбувається систематично з **метою**:

- виявлення, вивчення, узагальнення і впровадження перспективного педагогічного досвіду;
- виявлення проблем організаційно-методичного та психолого-педагогічного характеру у діяльності педагогічних працівників і планування заходів з надання їм кваліфікаційної допомоги;
- виявлення рівня навчально-методичної компетентності педагогічних працівників і підготовка їх до проходження атестації.

Підготовка до планування, проведення, спостереження та аналізу відкритого заняття відбувається за *таким алгоритмом* [27]:

- складання плану-графіку відвідування занять;
- визначення методичної мети проведення відкритого заняття;
- вивчення попередніх матеріалів, які характеризують педагога (статистичні звіти, матеріали попередніх відвідувань, робочі замітки);
- перегляд навчальної програми з дисципліни, пояснювальної записки до цієї дисципліни, навчального матеріалу;
- ознайомлення з темою відкритого заняття відповідно до поурочно-тематичного плану, журналу теоретичного (виробничого) навчання, підручника – з навчальним матеріалом попереднього та наступного занять;
- ознайомлення з планом-конспектом уроку та, у разі потреби, успішністю учнівської групи.

Починати підготовку відкритого заняття слід з формулювання **методичної мети**, яка відображає основну методику його проведення, що допоможе конструктивно та об'єктивно підійти до самоаналізу й аналізу проведеного заняття, оцінити ефективність та результативність обраних автором уроку

організаційних форм, методів і засобів його проведення. Відповідно до методичної мети відкритого заняття педагог обирає такий навчальний матеріал, який дозволить йому якнайповніше розкрити ті методики та прийоми, які становлять основу його педагогічної майстерності, а також презентувати результати реалізації тієї чи іншої інноваційної освітньої технології, за якою він працює.

Метою відвідування і аналізу відкритого заняття є одержання проаналізованої та систематизованої інформації про міру співпадання результату уроку з його метою і завданнями. Але ж якщо результатом аналізу буде тільки така мета, то об'єкт аналізу не отримає потрібної динаміки вдосконалення та перетворення. *Реальною функцією педагогічного аналізу є не тільки виявлення певного педагогічного явища, причин і умов його прояву, а й прогнозування його стану та визначення шляхів (методів, засобів) подальшого розвитку явища (якщо воно позитивне) або його ліквідації (якщо воно негативне).*

Педагогічний аналіз – це метод наукового дослідження, який полягає в уявно-практичному розчленуванні навчальної діяльності педагога та учнів на складові: отримання і оброблення інформації; виокремлення проблем; розробка пропозицій, рекомендацій, прогнозів.

Основне призначення аналізу уроку – з'ясування причин «неузгодженості» між цілями і результатами уроку та визначення на цій основі конкретних практичних рекомендацій з його удосконалення. *Аналіз уроку – це передумова і підстава для конструювання моделі уроку, що відповідала б сучасній освітній парадигмі.*

Значення педагогічного аналізу для мотивації діяльності педагога:

- педагогічний аналіз є основним інструментом індивідуального психолого-педагогічного управління навчальним процесом і надає педагогу реальні можливості для продуктивної діяльності та підвищення рівня професійної компетентності;
- зміст аналізу повинен служити задачам розвитку, задачам включення педагога у процес творчості;
- педагогічний аналіз – це джерело мотивації педагога для самореалізації у своїй професійній діяльності, освоєння ним нових освітніх технологій та інноваційних методик;
- педагогічний аналіз – найефективніший засіб індивідуальної навчально-методичної діяльності педагога;
- педагогічний аналіз є основою для виявлення, вивчення та узагальнення перспективного педагогічного досвіду;
- педагогічний аналіз формує і розвиває спадкоємні зв'язки у педагогіці;

- педагогічний аналіз – найефективніший інструмент у вивченні індивідуальних особливостей здобувачів освіти та його впливу на кінцеві результати освітнього процесу;
- педагогічний аналіз є основою для конструювання єдності педагогічних позицій колективу навчального закладу.

Зміст аналізу відкритого заняття визначається колом питань, обумовлених метою відвідування уроку: характеристика факторів уроку, оцінка певних показників (параметрів) на основі визначених критеріїв, генетика явища (причини та умови утворення) тощо.

У педагогічній практиці існують різні методики аналізу відкритих занять, які відображають різні аспекти (таблиця 3.2.1). Методологічний підхід до аналізу уроку базується на розумінні його структури, тобто послідовного взаємозв'язку елементів, які забезпечують його цілісність.

Таблиця 3.2.1.

Методики аналізів відкритих занять

Вид аналізу	Мета і методика проведення
Аспектний	Повне висвітлення <i>однієї сторони навчально-виробничого або виховного процесів</i> : володіння педагогом навчальним предметом; уміння створити психологічно комфортну обстановку; володіння сучасними освітніми або новітніми виробничими технологіями; уміння підтримувати дисципліну тощо.
Поетапний	Мета відвідування досягається при розгляді процесу проведення <i>окремих етапів уроку шляхом їх почергового аналізу</i> : мотивація, актуалізація попередніх знань, викладання, закріплення, контроль, рефлексія.
По-елементний	Розподіл заняття на <i>підструктурні елементи та їх почерговий аналіз</i> відповідно до мети і програми відвідування: науковість змісту навчального матеріалу, доцільність вибору форм організації діяльності учнів, методів навчання, форм контролю тощо.
Комплексний	Спостереження та аналіз <i>усіх психолого-педагогічних факторів уроку</i> : навчання, виховання, діяльність педагога та діяльність учнів у їх взаємодії.
Системний	<i>Розгляд у єдності і взаємозв'язку компонентів навчального процесу та етапів уроку з метою встановлення причин невідповідності між поставленими цілями і реальними результатами уроку. Алгоритм системного аналізу</i> : розподіл уроку на етапи; аналіз кожного етапу; визначення причинно-наслідкових зв'язків між етапами (відповідність задач кожного етапу загальній дидактичній меті уроку); порівняння досягнутого результату уроку із запланованим.

Урок (аудиторне заняття) слід розглядати як цілісну динамічну систему спільної діяльності педагога й учнів (викладання і учіння) для досягнення цілей навчання, розвитку і виховання. *Ефективність уроку* визначається ступенем відповідності досягнутих реальних результатів поставленим цілям. Виходячи з концепції сучасного уроку, яка передбачає активну самостійну навчально-пізнавальну діяльність учня, іншим чинником оцінювання ефективності уроку може служити *продуктивність навчальної діяльності*, який залежить від рівня пізнавальної активності й емоційно-вольового настрою учнів.

Методика аналізу має два аспекти:

- *змістовний*, який визначає відповідність уроку сучасним вимогам;
- *процедурний*, який вирішує проблему встановлення цієї відповідності.

Найпростішим методом аналізу відкритого заняття можна вважати *поетапний*, який полягає в розподілі уроку на етапи, що відповідають основним ланкам навчального процесу та почергового їх проведення (наприклад: мотивація, актуалізація попередніх знань, викладання, закріплення, контроль, рефлексія). Однак поетапний аналіз у ряді випадків виявляється неефективним, тому що розглядається тільки структура, а не логічна побудова уроку, причому сам урок аналізується у хронологічному порядку, що не відповідає визначенню уроку як цілісної системи. У зв'язку з цим можливості поетапного аналізу обмежені.

Методика по-елементного аналізу припускає розподіл уроку на основні елементи (науковість змісту навчального матеріалу, доцільність вибору форм організації діяльності учнів, методів навчання, форм контролю тощо) та почергового їх проведення з точки зору особи, яка аналізує урок. Методика по-елементного аналізу глибша й ефективніша поетапного, однак теж не розглядає урок як цілісний процес. З її допомогою можна визначити досягнення і недоліки уроку, але такий аналіз не пояснює їх причин, оскільки не враховує взаємозв'язок структурних етапів уроку і його реальні результати.

Комплексний аналіз зосереджує увагу на вивченні окремих чинників уроку: навчання, виховання, діяльності учасників освітнього процесу у їх взаємозв'язку.

Методика системного аналізу розглядає два види структурних компонентів: етапи уроку (дидактичну структуру уроку) та елементи уроку (його методичну підструктуру), які трактуються так само, як при поетапному і по-елементному аналізі. Додатково досліджується два види функціональних компонентів:

- взаємодія між елементами всередині кожного етапу уроку;
- зв'язки між етапами.

Системний аналіз відкритого заняття припускає розгляд його *дидактичної структури* як ланцюга взаємозалежних етапів: мотивація навчальної діяльності, актуалізація опорних знань, формування і застосування вмінь і навичок.

На *етапі мотивації* вирішуються навчальні завдання, які відображаються у формуванні цілей уроку і психологічній підготовці учнів до сприйняття нового матеріалу. *Етап актуалізації* припускає вирішення таких завдань, як відновлення опорних знань учнів, використання на уроці позапрограмної інформації тощо. *Етап формування* – це засвоєння учнями змісту нового матеріалу за допомогою різних методів, засобів, а також організація навчально-пізнавальної діяльності учнів. На *етапі застосування* вирішуються завдання закріплення, запам'ятовування провідних понять, відпрацьовування і практичне застосування вмінь і навичок у подібних та нових умовах. Досягнення мети уроку можливе лише за умови вирішення взаємозалежних завдань на кожному етапі уроку в процесі спільної діяльності викладача й учнів.

При системному аналізі, після ознайомлення з основною дидактичною метою і завданнями уроку, спочатку вивчаються елементи всередині кожного етапу та їх взаємозв'язки, далі просліджуються причинно-наслідкові зв'язки між етапами, що визначає аналіз уроку як цілісної дидактичної системи.

Недоліком системного аналізу можна вважати його трудомісткість. Складності, які виникають при синтезі окремих етапів уроку, вимагають високої кваліфікації тих, хто аналізує, з метою розробки подальших науково обґрунтованих висновків та рекомендацій.

Обов'язкової або універсальної методики аналізу уроку не існує, оскільки вона залежить від реального ходу заняття, його тривалості, цілей і задач, періоду навчання, досвіду педагога, рівня навченості учнів тощо. Вибір методики аналізу відкритого заняття залежить від його типу і виду, компетентності того, хто аналізує, педагогічної майстерності автора уроку. Досвід використання системного аналізу свідчить про його ефективність при аналізі уроків із чітко вираженим зворотнім зв'язком (інтегрований, імітаційний, урок-проект, квест-урок тощо), отже його не варто застосовувати при аналізі контрольних-перевірочних уроків, лекцій, уроків-екскурсій. У випадку *цільового відвідування уроку*, коли оцінюються тільки окремі структурні компоненти заняття, більш простими і доцільними методами можуть бути поетапний або по-елементний аналізи.

Урок виробничого навчання відрізняється від уроку теоретичного навчання своєю довготривалістю, а тому системний чи комплексний аналізи такого заняття проводити теж доволі складно. Більш доцільним для відкритого

уроку виробничого навчання буде проведення аспектного, поетапного чи елементного аналізу, або проведення аналізу, який буде результатом узагальнення декількох різних рекомендацій із різних методик аналізу всього відкритого заняття чи окремого його етапу.

В умовах проведення відкритого *компетентнісного заняття* педагог, крім того, що він робить на традиційному занятті, додатково впроваджує будь-яке нововведення: інтегрування, використання сучасних інтерактивних форм, методів або засобів навчання чи контролю, проведення експериментально-дослідної роботи здобувачі професійної освіти на основі попередньо розробленої концепції тощо. Тому при проведенні, аналізі та оцінці ефективності такого відкритого заняття можуть бути додатково використані показники та критерії інноваційності (*таблиця 3.2.2.*).

Таблиця 3.4.2.

Показники і критерії оцінки ефективності компетентнісного уроку

<i>№ п</i>	<i>Показники ефективності</i>	<i>Критерії оцінки</i>	<i>Оцінка</i>
1	Рівень оригінальності і новизни методики (технології) проведення заняття.	Оригінальність, новизна	
2	Гнучкість поєднання традиційних та інноваційних форм, методів навчання, засобів навчання і виховання.	Гнучкість, системність	
3	Рівень використання засобів педагогічної діагностики, які дозволяють виявити ефективність педагогічної інновації.	Діагностичність	
4	Рівень використання цифрових технологій в процесі вивчення, закріплення нової навчальної інформації, оцінки рівня навчальних досягнень здобувачів професійної освіти	Актуальність, доцільність	
5	Технологічність, можливості для відтворення педагогічної інновації іншими педагогами.	Відтворення	
ПІДСУМКОВА ОЦІНКА			

При відвідуванні, спостереженні та аналізі відкритого заняття всім його відвідувачам слід додержуватися таких **принципів**:

- ❖ *принцип невторчання* (нейтралітету): урок – це творча діяльність педагога, а тому ніхто з відвідувачів не повинен вторчатися в його перебіг, тим паче робити зауваження у присутності учнів;

- ❖ *принцип коректності*: максимальна доброзичливість і тактовність до педагога, урок якого відвідується та аналізується;
- ❖ *принцип урахування всіх факторів*: на уроці не може бути другорядних деталей; необхідно фіксувати весь хід уроку, всі види діяльності учасників освітнього процесу з урахуванням позитивних і негативних факторів;
- ❖ *принцип урахування специфіки навчального предмету*;
- ❖ *принцип урахування індивідуальних особливостей педагога*;
- ❖ *принцип відомості педагога вимог* до відвідування, спостереження та аналізу «відкритих» занять;
- ❖ *принцип єдності та оптимальності кількості вимог*: формалізм з боку відвідувачів уроку призводить до того, що, не виокремлюючи головного у навчальній діяльності на відкритому занятті, вони еkleктично змішують суттєві та дріб'язкові зауваження до перебігу всього заняття.

РОЗДІЛ ІV. ПОРТФОЛІО ЯК СИСТЕМНИЙ ПОКАЗНИК РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

4.1. Сутність, мета і функції застосування технології портфоліо у педагогічній діяльності

Сьогодні для ефективного формування професійної компетентності педагога, зокрема психолого-педагогічної та науково-методичної компетентності, стає необхідним запровадження ефективних інноваційних педагогічних технологій, які будуть забезпечувати: орієнтацію педагогічних працівників на проектування індивідуальної траєкторії професійного саморозвитку, формування рефлексії власної педагогічної діяльності, формування готовності до використання сучасних педагогічних технологій та методів навчання, реалізацію всесвітньої доктрини «освіти впродовж всієї професійної кар'єри», «освіти впродовж життя» та дотримання концепції неперервної освіти. Також виникає необхідність використання нових технологій комплексного оцінювання результатів педагогічної діяльності в умовах неперервної освіти, коли основною метою є підвищення внутрішньої мотивації до професійного розвитку, сприяння активності та самостійності викладача, забезпечення можливості навчання, взаємонавчання, самоосвіти, допомога у складанні плану самовдосконалення педагога.

В сучасній системі освіти України створення портфоліо стає все більш популярною формою науково-методичної діяльності педагога (педагогічного колективу), яка дає змогу перейти від адміністративної системи обліку

результативності діяльності в системі оцінювання успішності педагога у навчально-організаційній та науково-методичній видах діяльності.. До того ж, портфоліо – одна з аутентичних, тобто найбільш наближених до реального стану, форм оцінювання, яка орієнтована на процес самооцінювання.

Поняття «портфоліо» прийшло до нас із Західної Європи XV-XVI сторіч. В епоху Відродження архітектори пропонували замовникам готові роботи і пропозиції своїх будівельних проєктів в особливій теці, яку називали «портфоліо». Документи, подані у таких теках, допомагали замовнику скласти враження про професіоналізм претендента для реалізації проєкту. У перекладі з італійської «портфоліо» – це «тека з документами», своєрідне «досьє» [5].

Сучасному педагогу необхідно бути не лише професійно компетентним і творчо активним, але і конкурентоспроможним, здатним гідно позиціювати себе серед колег. У цьому йому може допомогти підбір матеріалів, структурованих у «портфоліо педагогічного працівника».

Професійний розвиток педагогічного працівника – тривалий процес, метою якого є розвиток особистості як професіонала. Без збору матеріалів, що ілюструють його освітню практику, без осмислення власних дій, аналізу їх результативності, готовності до самокритики та самовдосконалення педагог не може стати справжнім фахівцем.

Технологія портфоліо реалізує ідею формулювання проблеми та визначає шляхи її розв'язання на основі різних типів портфоліо, які, за своєю суттю, виступають одночасно і технічним завданням і джерелом інформації для осмислення варіантів ефективних дій (своєрідні «колектори»).

Отже, **портфоліо** – це набір матеріалів, які представляють систему діяльності й досягнення фахівця (колективу фахівців) у вирішенні актуальних завдань сфери його діяльності. Портфоліо – своєрідне «досьє досягнень», «папка спеціаліста», характеристика творчої особистості, мета якого – демонстрація професіоналізму та майстерності на практиці [23].

Останнім часом Міністерством освіти і науки України прийнято низку нормативних освітніх документів, які регламентують необхідність представлення моніторингу результатів неперервної освіти фахівця. «Положення про сертифікацію педагогічних працівників», затверджене Постановою Кабінетом Міністрів України від 27.12.2018 р. № 1190, стало поштовхом для реалізації технології портфоліо з метою виявлення та оцінювання рівня професійної компетентності педагогічних працівників, які майстерно володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню. Політика прозорості та інформаційної відкритості закладів освіти повинна забезпечуватися оприлюднення результатів підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Зокрема, вбачається доцільним розміщення звітів про здобуті компетентності та результати навчання при підвищенні кваліфікації (оприлюднювати) в електронному портфоліо педагогічного працівника на веб-сайті закладу освіти (роботодавця педагогічного працівника) або його засновника.

Матеріали портфоліо документують продукт роботи педагога - *реальний практичний результат праці*. Продукт портфоліо отримують у предметній формі чи у вигляді закінченої соціально значимої діяльності; він має бути доступним сприйняттю й оцінюванню, а також підтверджений документально.

Основна мета портфоліо – оцінювання роботи педагога, характеру його діяльності, відстеження творчого і професійного зростання, сприяння формуванню навиків рефлексії (самооцінки). У портфоліо збираються матеріали, що регламентують роботу педагогічного працівника. Підходи до побудови портфоліо можуть бути різними, залежно від індивідуальних особливостей педагога. Головне, аби було проаналізовано роботу, власні успіхи, узагальнено і систематизовано перспективні педагогічні досягнення, об'єктивно оцінено можливості і способи подолання труднощів для досягнення кращих результатів.

Головне призначення портфоліо для педагога – продемонструвати найбільш значимі результати його практичної діяльності для оцінки власного рівня професійної компетенції.

Інше важливе призначенням портфоліо – це альтернативна форма оцінки професіоналізму і результативності педагога роботи при проведенні атестації на відповідність заявленій кваліфікаційній категорії.

Основні завдання портфоліо:

- виявлення рівня професійної компетентності педагогічного працівника;
- об'єктивна оцінка діяльності педагога учасниками освітнього процесу, зокрема керівництвом освітнього закладу, педагогічним колективом, здобувачами освіти, стейкхолдерами;
- узагальнення і систематизація перспективного педагогічного досвіду;
- рефлексія педагогом власної освітньої діяльності;
- визначення напрямів і шляхів професійного зростання й розвитку педагогічного працівника;
- формування позитивного іміджу педагога.

Функції портфоліо педагога:

- *накопичувальна* (збір дидактичних і методичних робіт педагога);
- *моделююча* - є засобом формування моделі індивідуального педагогічного досвіду, оскільки дозволяє кожному педагогу створювати свою індивідуальну освітню стратегію, свою педагогічну систему;

- *проектна* – матеріали портфоліо після узагальнення і аналізу можуть бути використані як основа для планування подальшої професійної діяльності;
- *розвиваюча* по відношенню до моделювання, планування, організації та проведення навчально-організаційного та науково-методичного процесів в освітньому закладі;
- *демонстраційна* щодо презентації досягнень професійної майстерності педагога;
- *оцінно-стимулююча* щодо результативності діяльності педагога та його рівня професійної компетентності;
- *рефлексивна* щодо моніторингу особистісного розвитку педагога.

Практична значимість портфоліо педагога:

- можливість презентувати реальні результати своєї професійної діяльності;
- можливість визначити проблеми та перспективи у навчально-організаційній та науково-методичній видах діяльності;
- визнання необхідності підвищення рівня професійної компетентності за результатами кваліфікаційної атестації;
- можливість ліцензування, сертифікації, атестації, акредитації закладу освіти;
- можливість для адміністрації навчального закладу здійснювати безперервну діагностику та моніторинг результатів праці педагогічних працівників.

Портфоліо педагога професійної освіти – індивідуальна форма методичної роботи, *мета* якої – виявлення та презентація його досвіду, адже зміст портфоліо включає все, що може документально засвідчити та оцінити рівень його професіоналізму.

Зміст портфоліо може бути представлено різними варіантами, наприклад:

- *педагогічна проблема (проект)* – теоретичне або практичне питання, що потребує вивчення, вирішення, дослідження;
- *педагогічна скарбничка* – аукціон педагогічних ідей автора, в основу якого покладена проблема виявлення, поширення та впровадження перспективного педагогічного досвіду;
- *педагогічний міст* – неформальні візити автора портфоліо, основною метою яких є огляди навчально-матеріальної бази визначених

навчальних закладів, спілкування з колегами та консультантами, налагодження ділових зустрічей;

- *проблемний стіл* – проводиться автором з метою розширення і поглиблення його знань із проблеми, яка вивчається, шляхом організації дискусії;
- *реферат* – одна із форм письмового (друкованого) представлення результатів індивідуальної роботи автора над обраною науково-методичною темою або стислий виклад питання, зроблений на основі критичного огляду інформаційних джерел;
- *методична розробка уроку* – результат всебічного вивчення визначеної теми чи проблеми відповідно до методики викладання;
- *методична розробка позааудиторного навчального або виховного заходу* – результат роботи над конкретною проблемою навчального (виховного) характеру або подією;
- *самоаналіз* – аналіз власних здобутків та результату роботи над методичною проблемою;
- *самооцінка* – оцінка своїх досягнень та недоліків за темою, що досліджується;
- *стажування* – підвищення кваліфікації на підприємстві, у певній установі або вищому освітньому закладі;
- *творча робота* – містить елементи нового, набутого в процесі дослідної діяльності;
- *підвищення психолого-педагогічної кваліфікації* в інститутах післядипломної освіти.

4.2. Електронне портфоліо педагога.

4.2.1. Засоби створення електронного портфоліо педагога

Ефективну діяльність сучасного педагога зараз важко уявити без використання цифрових технологій: вирішення навчальних задач, професійна взаємодія, презентація себе та свого досвіду неможливі без виходу на широку мережеву аудиторію. В умовах цифровізації освітнього простору значного розповсюдження одержує створення портфоліо в електронній формі, що актуалізує дослідження його структури, функцій та потенціалу.

Під *електронним портфоліо («е-портфоліо»)* слід розуміти веб-орієнтовану систему управління інформацією, яка використовує електронні носії та сервіси й містить добір матеріалів, зібраних, підтримуваних та керованих людиною, об'єкти з якої демонструють іншим власні надбання людини протягом життя. *Електронне портфоліо педагога* – складний

програмно-методичний комплекс, спрямований на акумуляцію створених комп'ютерних засобів навчання, розподілених інформаційно-освітніх ресурсів, нормативних документів, результатів педагогічного досвіду і досягнень педагога, творчих робіт учнів (студентів) тощо. До переваг електронного портфоліо належать: сучасність, оперативність, функціональність, ефективність, ергономічність, відкритість і прозорість [1]. Якщо паперовий еквівалент портфоліо являє собою папку з документами, то електронний портфоліо демонструється у вигляді файлів на flash-накопичувачах, CD, HDD та інших носіях інформації.

Також зустрічається поняття **веб-портфоліо** і визначається, як *веб-сторінка* чи *веб-сайт* педагога, який використовується ним для зберігання результатів проектно-дослідницької діяльності, особистих розробок, особистих досягнень. *Веб-портфоліо – це системи електронного портфоліо, що є інтерактивними та налаштовуваними через веб-сайт.*

Розробка електронного портфоліо передбачає знання та розуміння структури його побудови, яка розкриває основні аспекти діяльності викладача. Вона складається з логічно пов'язаних розділів, які характеризуються взаємопроникненням та взаємодоповненням кожного елементу.

Таким чином, під **електронним портфоліо** розуміємо *систему управління інформацією, в якій використовуються електронні носії та сервіси для розміщення комплексу матеріалів, які демонструють іншим надбання педагогом знань та умінь моделювати та реалізувати процес професійного розвитку.*

Сьогодні потужні компанії – Google, Apple, Microsoft, Amazon – визначають підтримку хмарних обчислень як пріоритетний напрям. Сучасні хмарні сервіси надають користувачу через веб-інтерфейс як послугу програмне забезпечення, платформу чи інфраструктуру. У якості хмар-сховищ сьогодні стали відомі Dropbox, Google Drive, Mega, One Drive, iCloud, Box та ін. Хмарний офіс Microsoft Office Online додано до платформи Office365, офіс Google Docs розроблено для опрацювання стандартних офісних документів на Google Drive.

Спеціально для освітніх цілей розроблено Google Apps Education Edition, що містить всі можливості професійного пакету: веб-додатки на основі хмарних обчислень, котрі надають здобувачам освіти і педагогам освітніх закладів інструменти, необхідні для ефективного спілкування та спільної роботи. Для доступу до усіх можливостей Google потрібно через сторінку реєстрації отримати відповідний обліковий запис або увійти до існуючого акаунту. Довідка Google надає підтримку в роботі. Активізувати певний сервіс можна через відповідне меню, яке кожен користувач налаштовує відповідно до власних потреб за допомогою переміщення піктограм.

До **набору сервісів викладача** доцільно додати [10]:

- *Google Диск (Google Drive)* – хмарне сховище стандартним обсягом до 15 Гб з можливістю онлайн-перегляду змісту різних типів файлів, редагування деяких з них, створення кількох типів документів та організації доступу до них;
- *YouTube* – відеохостинг (відео матеріали не займають місця на Google Диску);
- *Google Фото* – збереження, редагування та публікація фотоматеріалів (можуть займати частину Google Диску);
- *Google Карти (Google Maps)* – картографічний сервіс, на якому може бути побудований набір карт, облік та збереження яких також знаходяться на Google Диску;
- *Google Календар (Google Calendar)* – сервіс для планування подій і справ за сіткою календаря та можливістю спільної роботи з ним;
- *Google Play* – магазин застосунків від Google, що надає можливість завантажити та встановити різні застосунки на мобільні пристрої з операційною системою Android;
- *Google Hangouts* – миттєвий обмін повідомленнями та відео-конференції від Google;
- *Google Клас (Google Classroom)* – онлайн - клас для ефективного навчання;
- *Blogger* – сервіс для ведення мережеских щоденників (блогів), що дозволяє розміщувати в СУБД на серверах Google як програмне забезпечення, так і записи, коментарі та персональні сторінки;
- *Google Сайти (Google Sites)*, класична та нова версії – спрощений безкоштовний хостинг, що дозволяє: в короткий термін опублікувати інформацію, якщо пріоритетною є швидкість подачі; під час створення можлива співпраця користувачів; до сайту можна вбудувати матеріали застосунків Google або інших інтернет-джерел.

Програмні засоби, використовувані при формуванні е-портфоліо:

- ❖ *програма PowerPoint* – створення презентацій для лекцій і практичних занять;
- ❖ *програма Word* – розробка опорних конспектів, карток-завдань та інших матеріалів, що включають тексти;
- ❖ *програма Excel* – розробка тестів і систем рейтингової оцінки знань;
- ❖ *інструментальні системи створення сайтів* (наприклад, FrontPage, Dream Weaver) – розробка матеріалів, що мають гіпертекстову структуру;
- ❖ *інструментальні засоби для створення комп'ютерних тестів* – розробка тестів;

❖ *графічні пакети* (наприклад, Photoshop, CorelDraw та ін.) – підготовка ілюстративних матеріалів: узагальнених схем, малюнків.

Слід відзначити, що найчастіше використовуються Word, Excel, Photoshop, CorelDraw, а замість інструментальних засобів створення сайтів використовується програма Sunrav Book Office (програма для написання електронних підручників).

4.2.2. Типологія електронних портфоліо педагога

Тип портфоліо – це певна форма автентичного оцінювання особистих досягнень і освітніх результатів, що розрізняється за цілями, структурою, компонентному складу, передбачуваними результатами.

В залежності від **мети створення** конкретного портфоліо розрізняють [13]:

- *портфоліо-власність* чи *особистий* (створюється для особистого використання);
- *портфоліо-звіт* (створюється для презентації, виступу, творчого звіту атестації);
- *портфоліо-самооцінка*.

Портфоліо-власність (особистий) можна назвати професійним портретом педагога. *Ідеальний варіант* особистого портфоліо – *комплексний*, тобто вміщує в собі всі типи. Крім цього, в його структуру доцільно включити так званій *портрет*, який краще всього розмістити в самому початку.

Портрет розповідає про особистість педагога. Його пропонується виконувати у формі *резюме*. Акцент в резюме необхідно зробити на наявному досвіді викладача в самоосвіті, у використанні в своїй практиці сучасних інноваційних освітніх технологій, проєктувальної діяльності.

В особистому портфоліо можна розмістити результати тестування та лист самооцінки професійних умінь і навичок.

Портфоліо-звіт містить індивідуальну поточну педагогічну діяльність викладача, його *щоденник* для зовнішнього користувача. *Мета цього типу портфоліо* – показати, що педагогом ефективно вирішено завдання його творчого дослідження.

Портфоліо-самооцінка містить як результати діяльності педагога, так і зауваження керівництва навчального закладу, атестаційної комісії. Демонструє позитивні та негативні сторони роботи педагога, слугує прогнозу й корекції його подальшої діяльності.

В залежності від **змісту портфоліо** розрізняють наступні типи:

- ❖ *Тематичне портфоліо* містить матеріали стосовно роботи з однієї теми.

- ❖ *Портфоліо досягнень* містить кращі роботи, напрацювання, свідоцтва ефективної діяльності.
- ❖ *Рефлексивне портфоліо* містить матеріали й оцінку (самооцінку) досягнення цілей, особливостей якості роботи з різними джерелами інформації, роздумів, відчуттів, сприймань.
- ❖ *Проблемно-орієнтоване портфоліо* містить матеріали, що відображають цілі, процес і результат вирішення проблеми.
- ❖ *Представницьке портфоліо* готується як підтвердження майстерності за окремими напрямками самоосвіти. Містить кращі закінчені роботи, фото, відеозаписи, матеріали на електронних носіях. Обов'язковим є письмовий аналіз.
- ❖ *Портфоліо інформаційне* – форма організації роботи педагога з інформаційними матеріалами.
- ❖ *Портфоліо документації або «робочий» портфоліо* демонструє професійний розвиток і зростання педагога, містить усі матеріали, починаючи від теми самоосвіти до практичного застосування і результату. Молодим спеціалістам можна розпочати зі створення такого виду портфоліо, який може містити і слабкі роботи.

Найбільш уживана класифікація типів портфоліо [4]:

Портфоліо документів – портфель сертифікованих (документованих) індивідуальних досягнень. Подібна модель передбачає можливість як якісної, так і кількісної оцінки матеріалів. Містить перелік і оцінки сертифікатів, що входять до його складу. Документи або їх копії можуть бути поміщені у додатках до портфоліо.

Переваги: Можливість як якісної, так і кількісної оцінки матеріалів портфоліо.

Недоліки: Не видно процесу індивідуального розвитку педагога, різноманітності його творчої активності, інтересів тощо.

Портфоліо робіт (процесуальний або показовий) – збірка різних творчих, проектних, дослідницьких робіт, а також опис основних форм і напрямів професійної і творчої активності: участь у наукових конференціях, конкурсах, проектах тощо.

Переваги: Якісна оцінка за параметрами повноти, різноманітності і переконливості матеріалів, якості представлених робіт; уявлення про динаміку професійної й творчої активності, спрямованості інтересів.

Недоліки: Якісна оцінка портфоліо доповнює підсумкову, але не може входити до рейтингу як сумарна складова.

Портфоліо відгуків – включає: самооцінку особистих досягнень педагога, самоаналіз різних видів його професійної діяльності та її результатів, резюме, планування майбутніх освітніх етапів, а також відгуки, представлені колегами і керівництвом освітнього закладу, стейкхолдерами та ін. Може бути представлений у вигляді текстів висновків, відгуків, рецензій, есе, резюме, рекомендаційних листів.

Переваги: можливість включення механізмів самооцінки, що підвищує міру усвідомленого вибору подальших напрямів як професійного, так і самовдосконалення.

Недоліки: Складність формалізації і обліку зібраної інформації. Не видно процесу індивідуального розвитку, різноманітності творчої активності, інтересів тощо.

Портфоліо процесу – матеріали, що характеризують освітній процес:

- авторські матеріали – методична і дидактична системи;
- традиційні та інноваційні освітні технології;
- навчальні програми і плани курсів за вибором, спецкурсів, факультативів (у тому числі і авторські);
- освітні проекти, методичні рекомендації;
- уживані в освітньому процесі технології, методики, методи, засоби;
- диференціація й індивідуалізація освітнього процесу.

Портфоліо результатів – якісні й кількісні, безпосередні й опосередковані показники результатів роботи педагога:

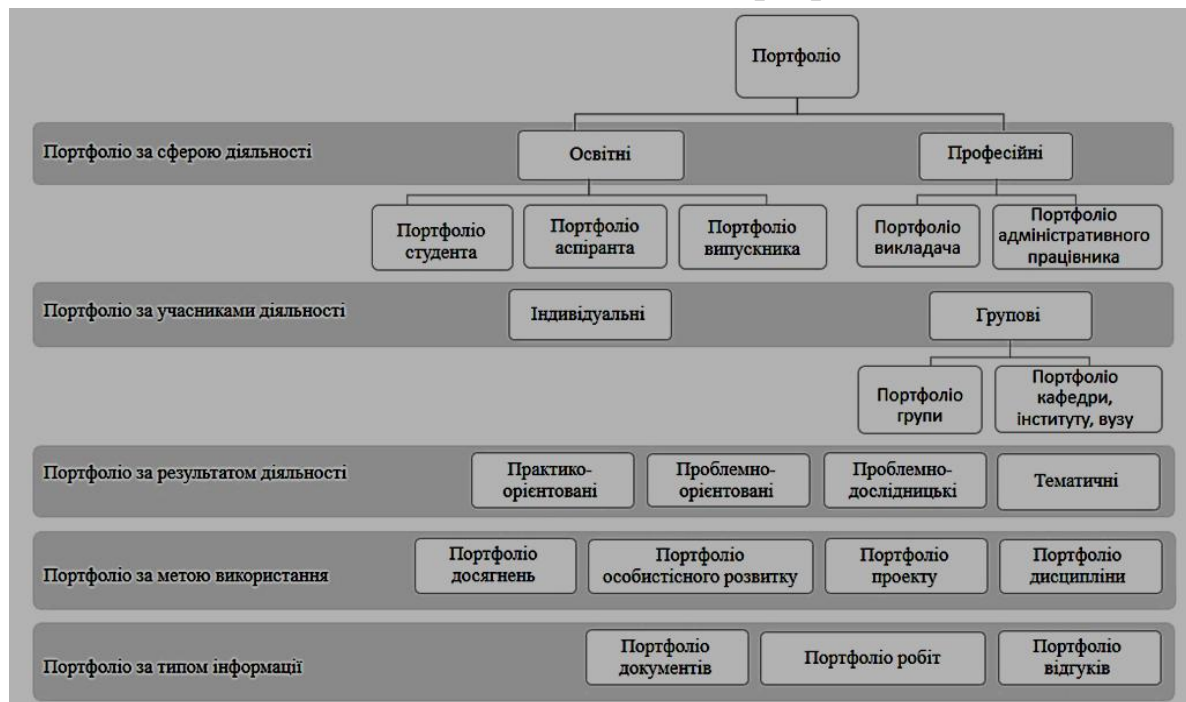
- рівень професійно-педагогічної підготовки;
- рівень професійно-педагогічної діяльності;
- рівень професійно-педагогічних результатів - особистісне зростання педагога;
- рівень розвитку здобувачів освіти, об'єктивність оцінки результатів діяльності.

Портфоліо методичне – методичні матеріали, що свідчать про професіоналізм педагога, зібрані або створені ним самим. Найбільш повно розкриває *діагностичну діяльність* педагога та містить такі складові:

- зразки анкетування, тестування, співбесід з учнями (студентами);
- розробки проведення позааудиторних заходів;
- розробки індивідуальних, групових та фронтальних бесід, дискусій тощо.

Типологія педагогічного портфоліо може бути представлена таблицею 4.2.2.1.

Типологія педагогічного портфоліо



4.3. Атестаційне оцінювання рівня професійної компетентності педагога за показниками портфоліо

Атестація педагогічних працівників – це система заходів, спрямованих на всебічне комплексне оцінювання їх педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання (частина 1 ст. 30 Закону України «Про освіту»). *Метою атестації* є стимулювання цілеспрямованого безперервного підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників, зростання їх професійної майстерності, розвитку творчої ініціативи, підвищення престижу і авторитету, забезпечення ефективності і якості освітнього процесу.

Оцінювання результативної діяльності педагогічних працівників за своєю сутністю є визначення їх рівня компетентності за основними її показниками, а тому цей процес доцільно розглядати з позиції системного підходу.

Оцінювання – це процес системного і систематичного збирання та інтерпретації даних, що веде до з'ясування цінності одержаних результатів, а тому повинен здійснюватися за такими критеріями як: доцільність оцінювання, його якість, всебічність, достовірність, об'єктивність, прогностичність, ефективність [14].

Педагог, що атестується, представляє портфоліо в експертну групу атестаційної комісії, члени якої розглядають представлені матеріали і пишуть *рецензію*, у якій вказується:

- ✓ відповідність представленого матеріалу вимогам на заявлену кваліфікаційну категорію;
- ✓ повноту розкриття професійних досягнень і ефективності педагогічної діяльності атестуємого;
- ✓ позитивні сторони й недоліки професійної діяльності;
- ✓ оцінку роботи;
- ✓ інші питання на розсуд рецензента.

При проведенні експертизи портфоліо увага експертів звертається на ефективність та перспективність тематики і проблематики роботи, інноваційність форм і методів їх реалізації і вирішення, а також оцінюється рівень участі в них педагога (*активно*: автор, доповідач, консультант; *пасивно*: слухач, спостерігач).

При проведенні експертизи інноваційної та експериментальної діяльності педагога вказується, чи використані результати його роботи у діяльності навчального закладу, на рівні міста, району, області.

Якщо є відгуки про роботу, то які і від кого отримані

При наявності публікацій рівень наукового видавництва, оцінюється актуальність і практична значущість публікації, ступінь наукової новизни, професійна спрямованість, мжі використання (в освітній практиці навчального закладу, міста, області, країни).

Висновки та рекомендації членів експертної групи визначають ступінь реалізації педагогом особистих професійних інтересів, його можливості та здатності до подальшого розвитку.

Загальні принципи оцінювання портфоліо педагога професійної освіти [23]:

- творчий підхід до створення портфоліо;
- міра обґрунтованості матеріалів, представлених у змісті портфоліо;
- глибина і практична значущість матеріалів портфоліо;
- наявність вираженої авторської позиції при розробці матеріалів.
- спосіб оформлення та презентації матеріалів портфоліо;

Механізм оцінювання портфоліо включає оцінку процесу і характеру роботи над ним; оцінюються окремі розділи, рубрики і презентація продукту діяльності.

Головне в оцінюванні – взяти до уваги мету створення портфоліо.

Орієнтовні критерії оцінювання портфоліо:

- ❖ Повнота і системність представлення професійних досягнень.
- ❖ Адекватність вмісту портфоліо специфіці професійної діяльності; авторський характер документу.
- ❖ Інформативність портфоліо.
- ❖ Ефективність та результативність професійної педагогічної діяльності.
- ❖ Рівень сформованості здібностей педагога до професійної самоорганізації
- ❖ Наявність динаміки позитивних змін у професійній діяльності педагога
- ❖ Інноваційність професійної діяльності педагога (інноваційність освітніх результатів, засобів педагогічної діяльності, внесок у просування інновацій в освітню практику).
- ❖ Культура оформлення портфоліо.
- ❖ Бачення перспектив розвитку професійної діяльності.
- ❖ Оцінювання самоосвітньої діяльності педагога на підставі портфоліо.

Інший варіант оцінювання портфоліо може бути представлено таблицею 4.3.1.

Таблиця 4.3.1.

Критерії оцінювання портфоліо

№ з	Критерії оцінювання	Кількість балів (від 1 до 10)
1	Цільова установка, актуальність обраної самоосвітньої проблеми, глибина опрацювання, методологія проблеми	
2	Відповідність змісту портфоліо цільовій установці	
3	Наявність елементів пошукової, дослідницької, проектної діяльності	
4	Використання компетентнісного підходу у плануванні та викладанні навчальної дисципліни	
5	Рівень використання сучасних освітніх технологій	
6	Професійний досвід як наслідок ефективної самоосвіти: <ul style="list-style-type: none"> • робота у творчих об'єднаннях; • рівень участі у педагогічних навчальних заходах; • розробка програмного, навчально-методичного забезпечення; • наявність публікацій (у спеціалізованих, фахових, науково-метричних виданнях); • результативність участі у творчих ініціативах різного рівня. 	
7	Результативність педагогічної діяльності через навчальні та творчі досягнення студентів (учнів).	
8	Результативність виховного аспекту педагогічної діяльності щодо формування соціальних-особистісних компетентностей студентів.	

9	Методика презентація портфоліо	
---	--------------------------------	--

Однією з найбільш адекватних форм проведення атестаційних випробувань педагогічних працівників є **презентація портфоліо**, у процесі якої можна оцінити не тільки професійні знання педагога, але й інші складові його професійної компетенції (наприклад уміння вирішувати освітні проблеми у своїй професійній діяльності, відповідати новим фаховим вимогам тощо). При цьому суттєвим є перенесення акценту із зовнішньої експертизи та контролю на самоконтроль і проектування власної професійної траєкторії. Педагог здійснює проєкт власного професійного розвитку, який має довготривалий характер, відповідний сучасній ідеології навчання протягом усього життя, і результати якого він представляє на розгляд експертів.

Презентація портфоліо – форма атестаційного випробування, під час якого педагог, що атестується, представляє експертній групі свідоцтво свого професіоналізму й результатів педагогічної діяльності у формі структурованих портфоліо. Презентація може проходити у вигляді веб-сайту, авторського блогу, дайджесту матеріалів навчальної та науково-дослідної діяльності, виставки навчально-методичних матеріалів, слайд-шоу, доповіді, яка супроводжується комп'ютерним показом. Головна мета презентації – стисло представити основні результати виконаної роботи за певний період.

Захист портфоліо як атестаційне випробування проводиться публічно на відкритому засіданні атестаційної комісії або експертної групи (за згодою педагога, який атестується – на семінарі, засіданні «круглого столу» або на інших заходах науково-методичного характеру). Захист портфоліо відбувається у кілька *етапів*:

1. Презентація портфоліо.
2. Відповіді на запитання за змістом представлених документів.
3. Ознайомлення педагога, який атестується, із рецензіями на роботу.
4. Пояснення педагога, який атестується, щодо зауважень рецензентів.
5. Обговорення результатів захисту членами експертної групи.
6. Ознайомлення педагога, який атестується, з висновками й рекомендаціями експертної групи.

Якість презентації оцінюється за такими показниками:

- ✓ відповідність презентації змісту портфоліо;
- ✓ виокремлення результатів основних видів діяльності педагога;
- ✓ якість викладу матеріалу.

Обговорення результатів захисту членами експертної групи відбувається на закритому засіданні без присутності педагога, який атестується. На засіданні обговорюють матеріали, представлені педагогом, і визначають ступінь їх відповідності певній кваліфікаційній категорії.

Під час експертизи інноваційної й експериментально-дослідницької діяльності педагога, який атестується, експертам необхідно визначити, чи використовуються результати його діяльності на рівні навчального закладу, району, міста. Якщо є відгуки про роботу, то які і від кого вони отримані.

За наявності публікацій оцінюють їх актуальність, ступінь наукової новизни, практичне спрямування та можливість використання на практиці.

Презентація оцінюється як успішна, якщо вона відповідає змісту портфоліо, в ній представлені основні результати, отримані автором, якість володіння матеріалом вільний.

Висновки й рекомендації членів експертної групи, що визначають ступінь реалізації педагогом своїх професійних інтересів, можливості і здібності до подальшого розвитку, доводять до відома педагога, який атестується.

4.4. Методичні рекомендації щодо створення педагогічного портфоліо

Створення портфоліо – суттєво творчий процес. В даний час не існує єдиних стандартів і вимог до організації та оформлення педагогічного портфоліо, тому підходи до його побудови можуть бути різноманітними, залежно від індивідуальних особливостей педагога, який сам обирає тип, зміст і структуру портфоліо, вирішує, які документи і напрацьовані матеріали та в якому порядку належать до його включення.

Важливо, щоби фахівець проаналізував свою роботу, власні успіхи, узагальнив і систематизував професійні досягнення, об'єктивно оцінив свої фахові можливості і визначив способи усунення недоліків, спрогнозував вектори перспективного професійного зростання.

В процесі створення портфоліо слід пам'ятати про те, що, згідно з вимогами до його змісту і структури, кожен окремий матеріал повинен датуватися. У зв'язку з цим виникає питання: за який період матеріали подаються в портфоліо? Ідеальний варіант – включення у портфоліо напрацьованих досягнень з професійної діяльності за час, що пройшов з моменту попередньої атестації педагога.

При створенні портфоліо слід прийняти до уваги той факт, що матеріали портфоліо повинні відображати позицію автора як професіонала, яка виражається в умінні вирішувати професійні завдання, використовуючи професійні знання і уміння, різні освоєні форми і методи діяльності. При цьому

способи вирішення професійних проблем, тактика і стратегія професійної поведінки педагога можуть істотно відрізнятись.

Методичні підходи до укладання портфоліо.

- ❖ Портфоліо педагога - це не тільки втілення успіхів, а й матеріал, що висвітлює різні сторони його діяльності. Навіть не зовсім вдала експериментальна робота може засвідчити його дослідницький підхід до навчально-організаційної та науково-методичної видів діяльності і стати поштовхом до підвищення рівня професійної компетентності.
- ❖ Грамотно укладене портфоліо відповідає передусім на питання «*як?*», а тільки після того на питання «*що?*».
- ❖ Змістова наповненість портфоліо повинна відповідати принципу цілісності, що передбачає тематичну завершеність поданих матеріалів.
- ❖ Добір інформації до портфоліо здійснюється на основі принципів об'єктивності й достовірності.
- ❖ Виклад інформації у структурі портфоліо повинно підпорядковуватися двом основним правилам: послідовність і доступність, що передбачає структурування декларованих матеріалів, логічність і лаконічність усіх пояснень.
- ❖ Усі задекларовані педагогічні здобутки слід підтверджувати прикладами проведених заходів (навчальних, методичних, виховних, дослідних) – таким чином реалізується вимога щодо наочності результатів роботи.
- ❖ Усі матеріали портфоліо повинні бути естетично оформлені.
- ❖ Матеріали портфоліо датуються: часовий обсяг розміщених матеріалів визначається метою укладання.
- ❖ Матеріали портфоліо періодично оновлюються.

Створення портфоліо передбачає організацію ***поетапної діяльності***: визначення мети і мотивації створення; розробка структури; збирання матеріалів; формування обсягу інформації; оформлення; презентація; оцінка матеріалів.

Перш ніж почати формувати портфоліо, необхідно ***сформулювати цілі його створення***, тобто дати відповідь на ряд питань:

- ***хто (що) позиціює***: установа; конкретний підрозділ; послуга, яку будуть надавати; творчий колектив; особистість тощо;
- ***яка мета збору інформації***: презентувати себе або навчальний заклад; залучити клієнтів (наприклад, проведення профорієнтаційної роботи); провести аналіз поточної діяльності; оцінити результати роботи; підвести підсумки за конкретний період тощо;

- **яке призначення і подальше використання портфоліо:** творчий звіт, мотивація для самоудосконалення, пошук спонсорів, стейкхолдерів тощо.

Принципи формування структури портфоліо

Як вже зазначалося, не існує загальноприйнятої моделі портфоліо. Кожен із педагогів – індивідуальність, у кожного свої інтереси й потреби, своє бачення навколишньої дійсності, а це означає, що у кожного існує своє уявлення про те, що повинен містити портфоліо. Окрім цього велику роль у формуванні портфоліо грає специфіка навчальної дисципліни, у рамках якої воно створюється. Та все ж є **загальні елементи, компоненти портфоліо**, які можна прослідити у різних типах портфоліо, а саме [4]:

- *Інформація «від себе»* – формулювання педагогічної філософії педагога, опис використовуваних методик, вказівка дисциплін, які викладаються педагогом, представлення освітніх цілей і завдань.
- *Інформація «від інших»* – відгуки адміністрації, колег, здобувачів освіти про методику і стиль викладання педагога, актуальність навчальних програм, тести, ефективність позааудиторної навчальної діяльності тощо.
- *Приклади навчальних заходів* – досягнення учнів (студентів), результати дослідницької роботи учнів (студентів), приклади учнівських есе, проєктів тощо.

Матеріали, що підтверджують професійні принципи автора портфоліо:

- Результати співпраці з колегами, яка призвела до підвищення ефективності їхньої педагогічної діяльності.
- Відеозапис відкритих занять, майстер-класів, інноваційних освітніх практик автора портфоліо.
- Матеріали, що підтверджують ефективність створення та використання інноваційного методичного супроводу освітнього процесу.

На думку багатьох авторів [13], у більш спрощеному вигляді **структура портфоліо** може складатися з чотирьох розділів з приблизно такими назвами:

- ❖ *«Портрет»* – призначений для надання інформації про автора портфоліо;
- ❖ *«Колектор»* – у цьому розділі зібрані матеріали, автором яких не є власне автор портфоліо;
- ❖ *«Робочі матеріали»* – містить всі ті матеріали, які створені й систематизовані автором портфоліо;

- ❖ «Досягнення» – у ньому знаходяться ті матеріали, які, на думку автора, відображають його кращі результати і демонструють успіхи.

Форма надання матеріалів у розділах вільна, у цьому підході відтворюється суб'єктний характер роботи з портфоліо. Кількість обов'язкових рубрик встановлюється окремо: вона повинна бути необхідною і достатньою для відображення особливостей портфоліо.

Аналіз існуючих у літературі поглядів на структуру портфоліо викладача доводить, що сьогодні найбільш поширеною в педагогічній практиці є наступна **структура портфоліо** [23]:

- титульний аркуш,
- зміст,
- творча візитка автора,
- педагогічне кредо,
- тема портфоліо,
- мета створення портфоліо,
- мета й основні завдання професійної діяльності автора на конкретний період,
- авторські документи та матеріали з досвіду роботи,
- рефлексивні записки з аналізом процесу індивідуального або колективного розвитку, творчої активності і найраціональніших форм роботи, засобів досягнення поставленої мети.

Основні помилки при створенні педагогічного портфоліо

1. Порушення принципу добровільності при зборі документів і формуванні портфоліо.
2. Копіювання змісту та структури портфоліо у колег.
3. Формалізація при відборі матеріалів для портфоліо.
4. Розміщення у змісті портфоліо лише офіційної освітньої документації.
5. Безсистемне включення у портфоліо всіх без виключення зібраних документів і матеріалів.
6. Зосередженість на процесі, а не на результаті (намагання видати участь у науково-методичних заходах за професійний рівень, не показуючи результати).
7. Підміна систематичної роботи над портфоліо разовою акцією.
8. Презентація видів діяльності, які входять до посадових обов'язків педагога.
9. Завищені вимоги до зовнішнього оформлення портфоліо.
10. Прагнення оцінити балами всі матеріали портфоліо.

11. Відсутність єдності критеріїв оцінювання матеріалів портфоліо.

Отже, портфоліо педагога професійної освіти є реальним доказом здатності до осмислення і управління власною діяльністю. Реалізація освітньої технології – технології портфоліо – не лише дає можливість звітування та оцінювання у роботі педагога, а й стає динамічною складовою у процесі мобілізації його професійних компетенцій та інтерактивності його діяльності. У випадку вдалої розробки, введення у дію та використання портфоліо можуть стати також важливим інструментом у процесі планування та організації навчально-організаційної та науково-методичної видів діяльності педагогічних працівників у закладах вищої професійної освіти.

**ПИТАННЯ ДЛЯ ОСМИСЛЕННЯ ЗМІСТУ МЕТОДИЧНОГО
ПОСІБНИКА ТА САМОПЕРЕВІРКИ**

1. Що входить у систему організаційно-методичних засобів забезпечення якості освітнього процесу?
2. Поясніть сутність поняття «*силлабус*» навчальної дисципліни.
3. Що являє собою Національна Рамка Кваліфікацій?
4. Як Ви розумієте компетентнісний підхід в освіті?
5. Сформулюйте мету і функції педагогічного контролю у закладі професійної освіти.
6. Визначте об'єкти педагогічного контролю в освітньому закладі.
7. Які види і методи контролю навчальних досягнень здобувачів освіти Ви використовуєте у своїй педагогічній практиці?
8. Розкрийте сутність понять: «*тест успішності*», «*тест-сходінка*», «*батарея тестів*», «*тест-процес*».
9. Сформулюйте мету і принципи оцінювання навчальних досягнень здобувачів професійної освіти.
10. Які методи оцінювання навчальних досягнень здобувачів професійної освіти Ви використовуєте у своїй педагогічній діяльності?
11. Як Ви розумієте поняття «*інтегральна компетентність*» фахівця?
12. Сформулюйте цілі проведення відкритих занять.
13. Назвіть види педагогічного аналізу відкритих занять.
14. Сформулюйте показники і критерії оцінки ефективності відкритого заняття на засадах компетентнісного підходу.
15. Сформулюйте мету і завдання створення педагогічного портфоліо.
16. Які типи педагогічного портфоліо Ви знаєте?
17. Що таке електронне (е-портфоліо) педагога?
18. Які програмні засоби можна використовувати при створенні е-портфоліо?
19. Сформулюйте критерії оцінювання портфоліо.
20. Яких основних помилок припускаються розробники портфоліо?
21. Чи може презентація портфоліо бути використаним в процесі атестації педагогічного працівника?

ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ І ПОНЯТЬ

Атестація педагогічних працівників – це система заходів, спрямованих на всебічне комплексне оцінювання їх педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання

Відкрите заняття є демонстрацією професійного досвіду (або його відсутності) педагога і має служити ілюстрацією рівня компетентності, яким опанував педагог у своїй професійній діяльності.

Дидактичний модуль – це логічно завершена частина програми навчального курсу, навчальної дисципліни, яка складається із системи модульних елементів, які поєднані за ознакою відповідності певному виду діяльності за фахом або певному навчальному об'єктові, та реалізується відповідними формами освітнього процесу.

Дистанційне навчання – форма навчання, що базується на використанні широкого спектра традиційних і нових інформаційних технологій та їхніх технічних засобів, які залучаються для доставки навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем (майстром виробничого навчання) і здобувачем освіти; це навчання на відстані, яке здійснюється за допомогою сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у реальному часі або асинхронно.

Електронне портфоліо педагога – складний програмно-методичний комплекс, спрямований на акумуляцію створених комп'ютерних засобів навчання, розподілених інформаційно-освітніх ресурсів, нормативних документів, результатів педагогічного досвіду і досягнень педагога, творчих робіт учнів (студентів) тощо. До переваг електронного портфоліо належать: сучасність, оперативність, функціональність, ефективність, ергономічність, відкритість і прозорість.

Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який відображає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.

Компетентнісний підхід – це спрямованість освітнього процесу на досягнення інтегральних результатів у навчанні, якими є *загальні* (базові, ключові) і *спеціальні* (предметні) компетентності тих, хто навчається. Загальні (базові, ключові) компетентності забезпечують наступність і послідовність навчання впродовж усього життя людини, вони поступово поглиблюються і збагачуються залежно від рівня освіти. У вищій освіті та професійній підготовці виділяють, крім загальних (базових, ключових), професійні (пов'язані із спеціальністю) та фахові (пов'язані із спеціалізацією) компетентності.

Кваліфікаційний рівень – структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня.

Компетентнісна освіта спрямована на формування компетентностей як проявів обізнаності педагогічного працівника у певних питаннях, умінь практичного застосування знань, ціннісного ставлення до себе, оточуючих та навколишнього середовища.

Компетентність – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через динамічну комбінацію знань, розумінь, умінь, цінностей, інших особистісних якостей і визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність впродовж всього життя

Контроль навчальних досягнень здобувачів професійної освіти, в узагальненому вигляді, визначається як операція зіставлення запланованого результату з еталонними вимогами або стандартами

Навчально-методична компетентність – це система методичних знань, умінь, навичок, компетенцій педагога, пов'язана з методикою викладання конкретної навчальної дисципліни; достатній рівень оволодіння конкретними прийомами, способами, технікою та засобами педагогічної діяльності, що залежить від включення здобувачів освіти у різноманітні види пізнавальної діяльності та розбудови колективу навчальної групи.

Національна рамка кваліфікацій (НРК) – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів освіти. Кожен рівень – це завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей особистості, які визначені, як правило, стандартом освіти та відповідають певному рівню Національної рамки кваліфікацій

Оцінювання освітніх результатів – процес встановлення рівня навчальних досягнень здобувачів освіти в оволодінні змістом навчальної дисципліни (теми, модуля тощо) відповідно до вимог чинних освітньо-професійних програм та освітніх стандартів.

Оцінювання результатів діяльності педагога – процес системного і систематичного збирання та інтерпретації даних, що веде до з'ясування цінності одержаних результатів, а тому повинен здійснюватися за такими критеріями як: доцільність оцінювання, його якість, всебічність, достовірність, об'єктивність, прогностичність, ефективність

Педагогічний аналіз – метод наукового дослідження, який полягає в уявно-практичному розчленуванні навчальної діяльності педагога та учнів на

складові: отримання і оброблення інформації; виокремлення проблем; розробка пропозицій, рекомендацій, прогнозів.

Портфоліо – це набір матеріалів, які представляють систему діяльності й досягнення фахівця (колективу фахівців) у вирішенні актуальних завдань сфери його діяльності. Портфоліо – своєрідне «досьє досягнень», «папка спеціаліста», характеристика творчої особистості, *мета* якого – демонстрація професіоналізму та майстерності на практиці.

Професійна компетентність – точно визначена галузь професійної діяльності людини, певна посада з чітко визначеними посадовими обов'язками. Професійна компетентність педагога визначається через її *основні показники*: підготовленість до педагогічної та науково-методичної діяльності, особисту педагогічну майстерність, інноваційність мислення, професійні прогностичні уміння.

Тест – це контрольне завдання на виконання діяльності даного рівня, яке дозволяє об'єктивно вимірити ступінь її засвоєння відповідно до визначеної системи оцінок.

Тест-батарея – визначена сукупність тестів одного і того ж рівня, які пропонуються учням з метою оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу.

Тест-процес призначений для перевірки підготовленості учнів до розробки змісту і послідовності технологічних процесів. Еталонами цих тестів може служити інструкційно-технологічна документація з повним описом усіх операцій.

Тест – сходи́нка - набір «батареї тестів» різного рівня, що одночасно пропонуються учням (студентам, слухачам).

Тест успішності – це сукупність спеціально підібраних завдань, які потребують однозначних відповідей для виявлення знань та умінь здобувачів освіти.

Якість освіти – це сукупність певних світоглядних, поведінкових і професійно значущих властивостей та характеристик особи, що зумовлюють її здатність задовольняти як особисті духовні та матеріальні потреби, так і потреби суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О.І. Електронне портфоліо викладача – альтернативна форма оцінки його педагогічної діяльності та професіоналізму /Вісник Черкаського державного технологічного університету. Технічні науки. 2017, № 1. С. 150-155.
2. Вітченко А.О., Вітченко А.Ю. Компетентнісний підхід у сучасній вищій освіті: освітня інновація чи реформаторський симулякр доби постмодерну? *Вища школа*. 2019. № 4 (177). С. 52–66.
3. Герлянд Т. Особливості формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників. *Молодь і ринок*. 2011. № 5. С. 55–58.
4. Денисенко С.М. Технологія електронного портфоліо у професійній підготовці майбутніх фахівців видавництва і поліграфії /Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». Харків. 2016. Вип 53. С. 156-166.
5. Житеньов Н. В. Електронне портфоліо як інструмент самопрезентації майбутнього фахівця /Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2017, № 3. С. 212-219.
6. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Кінаш І. П. Якість освіти як результат, процес та освітня система // Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. 2011. Вип. 21.5. С. 363–368.
8. Леу С. О. Особливості стандартизації в системі професійної освіти і навчання Великої Британії: методичні рекомендації. Київ, 2018. 55 с.
9. Лук'янченко Н. Д. Проблема якості професійної підготовки фахівців / Н. Д. Лук'янченко Г. В. Ларичева // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля :наук. журн. – 2011. – № 16. – С. 50–53.
10. Мазипчук М. Переваги та недоліки хмарних сервісів. Ресурсний сервіс ГУРТ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gurt.org.ua/articles/38359>.
11. Майорова І.Г. Тестовий контроль навчальних досягнень учнів ПТНЗ: методичні рекомендації. Донецьк: ІПО ІПП УМО НАПНУ, 2011. 44 с.
12. Методичні рекомендації з реалізації компетентнісного підходу у змісті освіти та навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів. Аналітичний звіт за результатами дослідження / наук. ред. Бібік Н.М. К., 2010. 128 с.
13. Моделювання портфоліо педагога: Навчально-методичний посібник / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка;

- уклад. Н.В. Бахмат – 2-ге вид., перероблене і доповнене. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А. 2014. 72 с.
14. Освіта дорослих: енциклопедичний словник /за ред.. В.Г.Кременя, Ю.В.Ковбасюка; [упоряд.: Н.Г.Протасова, Ю.О.Молчанова та ін.]; НАПН України, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України [та ін.]. К.: Основа, 2014. 496с.
 15. Пісарєв В., Пісарєва В. Об'єктивне оцінювання – фундаментальна задача Електронний ресурс Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/school/method/6590/>
 16. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: постанова КМУ № 1341 від 23.11.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п#Text>
 17. Проект концепції «Сучасна професійна освіта»: концептуальні засади реформування та розвитку професійної освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-rozrobilo-proekt-konceptualnih-zasad-reformuvannya-profesijnoyi-osviti-ukrayini-suchasna-profesijna-osvita>
 18. Рогова Т.В. Проблема управління якістю освіти в науковій літературі та освітній практиці / Т.В.Рогова // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць. – Х.: «Смугаста типографія», 2015. – Вип.51. – С. 211-218.
 19. Рогова Т.В. Професійна підготовка студентів у ВНЗ: її ознаки та якість. /Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». Харків, вип..56. 2017. С.294-301.
 20. Толочко С.В. Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : Монографія. К.: Вид-во НПУ ім.. П.Д.Драгоманова, 2019. 376 с.
 21. Чепак В. Університет як стейкхолдер-компанія: потреба чи необхідність? /Освіта і суспільство. Серія «Новий колегіум». №1. 2017. С.14-17.
 22. Шевчук С.С. Вектори підвищення якості професійної підготовки фахівців у сучасних умовах / Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фах. журнал. №3 (192). 2020. С.5-9.
 23. Шевчук С.С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ. 2017. 106 с.
 24. Шевчук С.С. Навчально-методична діяльність педагога ЗП(ПТ)О на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 73 с.
 25. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. 2018. 139с.

26. Шевчук С.С. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у позааудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О: спецкурс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2020. 84 с.
27. Шевчук С.С., Кулішов В.С. Дидактика професійної освіти: практико-зорієнтований аспект: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 212 с.

УДК 377.1-057
Ш 37

Шевчук С.С.: Система педагогічного контролю та оцінювання як фактор забезпечення якості професійної освіти: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2023. 85 с.

©БІНПО ДЗВО УМО НАПНУ, 2023
©Шевчук С.С., 2023